

Değerler ve Çıkarlar İkileminde ABD'nin "Arap Baharı"na Yönelik Politikası

Gökhan TELATAR*

Özet

Amerikan ulusal çıkarları açısından oldukça büyük önem arz eden Arap coğrafyasında yaşanan ayaklanmalar bir yıldan fazla bir süredir Amerikan dış politikasını yoğun olarak meşgul etmektedir. Yaşanan ayaklanmalar, ABD'nin bölgeye yönelik on yıllar boyunca izlediği ve otoriter rejimlerle geliştirdiği işbirliğine dayanan politikaların sürdürülmesinin artık mümkün olmadığını göstermiştir. Washington, hem Amerikan toplumunun ve uluslararası toplumun demokratik gösterileri desteklemesi beklentisi ile karşı karşıya bulunmakta, hem de bölgedeki ulusal çıkarlarını korumanın sorumluluğunu üzerinde hissetmektedir. Ayaklanmalara yönelik politikalarını belirlerken değerler ile çıkarlar ikilemi arasında kalan Barack Obama yönetimi, tercihini ikincisinden yana kullanmış ve Amerikan ulusal çıkarlarının korunmasına yönelik bir politika izlemiştir. Bu bağlamda Arap halklarının yanında olduğunu dile getirmesine rağmen, Amerikan yanlısı rejimlerin varlığını sürdürmesi için büyük çaba sarfetmiştir.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Ulusal Çıkarları, Arap Baharı, Barack Obama Yönetimi, Demokrasinin Yayılması, Ortadoğu, Rejim Değişikliği

GİRİŞ

ABD, Arap coğrafyasının da içinde bulunduğu geniş Ortadoğu¹ ile II. Dünya Savaşı'ndan itibaren yakından ilgilenmeye başlamıştır. Washington'un Ortadoğu'daki çıkarları, istikrarın korunmasına büyük önem vererek bölgeye yönelik olarak aktif bir politika izlemesini gerektirmiştir. ABD'nin Ortadoğu siyasetine

* Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

¹ Bu makalede Ortadoğu kavramı, Mısır, Tunus ve Libya gibi Kuzey Afrika ülkelerini de içine alacak şekilde kullanılmaktadır.

karışmasını gerektiren ve halen geçerli olan üç önemli çıkarı söz konusudur. Birincisi, Ortadoğu petrollerinin uluslararası piyasalara kesintisiz, güvenli ve ucuz bir şekilde akışının sağlanmasıdır. İkincisi, ABD'ye ve genel olarak Batı dünyasına düşman bir aktörün Ortadoğu'da kontrol sahibi olmasının engellenmesidir. Bu amaç, Soğuk Savaş döneminde Sovyet yayılcılığının ve komünist ideolojinin çevrenmesi şeklinde kendini göstermiş², Soğuk Savaş sonrası dönemde ise Irak ve İran gibi Amerikan karşıtı devletlerin aşırı güçlenerek bölgedeki güç dengesini değiştirebilecek kapasiteye ulaşmaları olasılığı tehdit kaynağı haline gelmiştir. Üçüncüsü ise, ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki olan İsrail'in güvenliğinin sağlanmasıdır³.

ABD'nin çıkarlarının korunması Mısır, Suudi Arabistan, Bahreyn ve diğer bölge ülkelerindeki otoriter yönetici elit ile ittifak geliştirilmesini gerektirmiştir. Amerikan yönetimleri düzenin korunması adına otoriter yönetimlere ve onların en önemli garantörü olan ordulara yardımda bulunmuştur. Statükoyu korudukları sürece bu yönetimlerin iç politikada nasıl hareket ettikleri önemsenmemiştir. Ayrıca demokratik olmayan statükonun korunması İslami aşırıcılığı ve radikal milliyetçiliği kontrol altında tutacağı için de tercih edilebilir bulunmuştur. Zira iç siyasal değişimler Amerikan politikalarını benimsemeyen liderleri, özellikle de İslamcı grupları başa getirebilirdi⁴. Bu nedenle mevcut rejimler, anti-demokratik bir yapıya sahip olsalar bile, ABD için daha tercih edilebilir bulunmuştur.

11 Eylül sonrası dönemde ise, Ortadoğu'nun demokratikleşmesi halinde radikal ve terörist grupların halk desteği elde edemeyeceği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Ortadoğu'nun demokratikleştirilmesine yönelik pek çok girişimde bulunulmuş, ancak Hamas ve Müslüman Kardeşler gibi radikal grupların demokratik seçimlerde başarı elde etmesiyle George W. Bush'un bölgede demokrasinin yayılmasına verdiği önem kısa sürmüş, yeniden istikrara öncelik verilmiştir⁵. 2009 yılında başkanlığa gelen Barack Obama, Ortadoğu'ya yönelik politikasını Bush döneminde izlenen politikaların olumsuz sonuçlarını gidermek

---

² Michael C. Hudson, "To Play the Hegemon: Fifty Years of US Policy Toward the Middle East", *Middle East Journal*, Vol: 50, No: 3, Yaz 1996, s. 330-332.

³ *Ibid*, s. 333; James Phillipis, "Rethinking U.S. Policy in the Middle East", *The Heritage Foundation Backgrounder*, No: 891, 10 Nisan 1992, <http://www.heritage.org/research/reports/1992/04/bg891-rethinking-us-policy-in-the-middle-east>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).

⁴ Anouar Boukhars, "The Arab Revolutions for Dignity", *American Foreign Policy Interests*, Vol: 33, No: 2, 2011, s. 61; Martin S. Indyk, "Assessing Obama's Middle East Policies", 21 Kasım 2011, http://www.brookings.edu/events/2011/1121_obama_middle_east.aspx, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011); Richard W. Murphy ve F. Gregory Gause, III, "Democracy and U.S. Policy in the Muslim Middle East", *Middle East Policy*, Vol: 5, No: 1, Ocak 1997, s. 59-60.

⁵ Martin S. Indyk, "Assessing Obama's Middle...".

üzerine oturarak, bölgede demokratikleşmeye selefi kadar önem vermemiştir. 4 Haziran 2009'da Kahire'de gerçekleştirdiği ve demokratikleşmenin önemine vurgu yaptığı konuşmasından⁶ itibaren ise ülkesinin Ortadoğu ile ilişkilerinde demokrasi ekseninde yeni bir başlangıç yapmakla birlikte, o zamandan bu yana bölgede demokrasinin yayılmasına yönelik kararlı bir politika geliştirememiştir.

ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarları ve bu çıkarlara ulaşabilmek için izlediği politikaları dikkate alındığında, 17 Aralık 2010'da başlayan ve "Arap Baharı" olarak nitelendirilen halk ayaklanmaları karşısındaki politikalarını belirlemesinin zorluğunu tahmin etmek güç değildir. Zira Obama'nın selefinin Ortadoğu'da demokratikleşme bağlamında izlediği politikaların olumsuz sonuçlarını telafi etmeye çalışması söz konusu ayaklanmalar karşısında pasif bir politika izleyeceği beklentisi yaratmış, yukarıda bahsi geçen Kahire konuşması ile Ortadoğu ile ilişkilerinde demokratikleşmeye önem vereceğinin sinyallerini vermiş olması ise demokratik ayaklanmaları bir fırsat olarak değerlendireceği beklentisini yaratmıştır. Ayaklanmaların Tunus, Mısır, Bahreyn ve Yemen gibi Amerikan müttefiki ülkelerde de yaşanması ABD'nin hem ulusal çıkarlarını korurken hem de bölgeden ve uluslararası toplumdan gelen demokratik gösterilere destek olması yönündeki beklentilere nasıl bir karşılık vereceğini daha da önemli kılmıştır. Bunlar arasında dengeyi sağlamanın zorluğu nedeniyle ABD, politikalarını oluşturmakta zorlanmıştır.

ABD'nin "Arap Baharı" süresince izlediği politikaları analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmanın temel savı, Washington'un bu süreçte bütüncül ve tutarlı bir politika geliştiremediği, "Arap Baharı"nı bir bütün olarak değerlendirmek yerine olay bazında yaklaştığı, yaşanan ayaklanmaların her birine yönelik olarak farklı politikalar geliştirdiği, izleyeceği politikaların söz konusu ülkenin iç dinamiklerine ve o ülke üzerindeki etki kapasitesine göre değiştiğidir. Ancak bu farklı politikaların hepsinin ortak amacı Amerikan ulusal çıkarlarının korunması olmuştur. Ayaklanmalara yönelik politikalarını belirlerken değerler ile çıkarların baskısı altında kalan Barack Obama yönetimi, tercihini ikincisinden yana kullanmış ve Amerikan ulusal çıkarlarının korunmasına yönelik bir politika izlemiştir. Otoriter yönetimler ile geliştirilen işbirliğinin bölgedeki Amerikan çıkarları açısından büyük önem arz etmesi ve mevcut statükonun bozulması durumunda oluşacak boşluğun yerini nasıl bir düzenin alacağını belli olmaması nedeniyle, Obama yönetimi, her fırsatta Arap halklarının yanında olduğunu dile getirmesine rağmen, Amerikan yanlısı rejimlerin varlığını sürdürmesi için büyük çaba sarf etmiştir.

---

⁶ "Obama's Speech in Cairo", *The New York Times*, 4 Haziran 2009.

AYAKLANMALAR ZİNCİRİNİN BAŞLAMASI VE ABD'NİN POLİTİKASI[ZLIĞI]

“Arap Baharı” olarak nitelendirilen halk ayaklanmaları zincirinin ilk halkası Tunus'ta yaşanmıştır. Gerek Tunus'ta gerekse ayaklanmaların yaşandığı diğer ülkelerde rejimlerin baskıcı uygulamaları ve halkların bundan duyduğu rahatsızlık yeni bir şey değildi. Nitekim 1987'de bir darbe ile yönetimi devralan Tunus lideri Zeynel Abidin Bin Ali'nin baskıcı ve yozlaşmış yönetimine karşı halkın rahatsızlığı giderek artmaktaydı. Basına sızan WikiLeaks belgelerinde de Bin Ali'nin bulunduğu konumu suistimali hakkında bilgiler yer almış, herkesin ülkedeki yozlaşmayı bilmesine rağmen kimsenin bunu açıkça dile getirmediği belirtilmiştir⁷. Halktaki rahatsızlığın sabırları taşıyarak yönetime karşı ciddi bir direnişe dönüşmesi uzun yıllar mümkün olmamıştır. Nihayetinde 17 Aralık 2010'da Muhammed Bouazizi isminde bir gencin Sidi Bouzid şehrinin merkezinde kendini yakmasıyla ayaklanmalar zincirinin fitili ateşlenmiştir. Ordunun 13 Ocak'ta sivillere karşı güç kullanılması emrini reddetmesinin ertesi günü, Bin Ali 23 yıllık otoriter yönetimini bırakarak ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır⁸.

Demokrasinin yayılmasını dış politikasının en önemli ayaklarından biri haline getiren ve bu nedenle Ortadoğu'da izlediği politikaları oldukça büyük tartışmalara neden olan Bush'tan sonra göreve gelmesi, Barack Obama'nın aynı bölgede yaşanan sıcak gelişmeler karşısında nasıl bir tepki vereceği konusunda büyük merak uyandırmıştır. Bir yandan, Bush yönetiminin demokrasinin yayılmasına yönelik tek taraflı ve askeri gücü temel alan bir politika izlemesinin büyük tepki çekmesi Obama yönetimini bu konuda daha temkinli ve daha az müdahaleci bir politika izlemeye sevk etmekteydi. Diğer yandan ise, Obama yönetiminin Ortadoğu'da yaşanan ayaklanmalar karşısında vermesi gereken tepki tartışılırken Bush yönetiminin demokrasinin yayılmasına yönelik kararlı politikaları örnek gösterilmekte ve Obama'nın da aynı güçlü iradeyi sergilemesi beklenmekteydi. Dolayısıyla Obama yönetimi büyük bir ikileme karşı karşıya kalmıştı. Bu ikilemin yanında, bir de yaşanan ayaklanmalar müttefik liderleri hedef alınca Obama yönetimi demokratik gösterilere destek vermek ile Amerikan ulusal çıkarları açısından büyük önem arz eden bu rejimlerin arkasında yer almak gibi bir başka ikileme de karşı karşıya bulunmakta, dolayısıyla iyice çıkmaza girmiş durumdaydı. Bu çıkmaz Obama yönetiminin ayaklanmalara yönelik politikalarını şekillendirmesini zorlaştırmıştır.

---

⁷ Lisa Anderson, “Demystifying the Arab Spring”, *Foreign Affairs*, Vol: 90, No: 3, Mayıs/Haziran 2011, s. 3.

⁸ George Joffe, “The Arab Spring in North Africa: Origins and Prospects”, *The Journal of North African Studies*, Vol: 16, No: 4, Aralık 2011, s. 518.

Nitekim Tunus'ta başlayan gösteriler giderek şiddetlenirken, Obama yönetimi ayaklanmaların son aşamasına kadar güçlü bir tepki vermemiştir. Obama yönetiminden Tunus'ta yaşananlar karşısındaki ilk açıklama, 7 Ocak 2011'de Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan, tüm taraflara itidal çağrısının yapıldığı ve Washington'un bu konudaki görüşlerinin Tunus yönetimine iletilmişinin ifade edildiği oldukça kısa ve zayıf açıklama olmuştur⁹. Yönetimin gösterileri sert yöntemlerle bastırmaya çalışmasına ancak 11 Ocak'ta tepki verilmiştir¹⁰. Yaşananlar karşısında uzun bir süre sessiz kalmayı tercih eden Başkan Obama ise, bu konudaki ilk açıklamasını 14 Ocak 2011'de, şimdiye kadar ABD tarafından desteklenen Bin Ali Tunus'u terk ettikten hemen sonra yapmıştır. Dolayısıyla Obama'nın barışçı göstericilere karşı güç kullanılmasını kınayan, Tunus halkının cesaretini alkışlayan, ABD'nin Tunus halkının yanında olduğunu ifade eden ve Tunus yönetimine insan haklarına saygılı olması ve yakın gelecekte özgür ve adil seçimler yapma çağrısında bulunan bu kısa açıklaması oldukça geç yapılmıştır¹¹. Radikal İslami nitelikli muhalif eğilimleri bastıran ve İsrail ile iyi ilişkilere sahip olan Bin Ali rejiminin ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiklerinden biri olması nedeniyle Washington'un bu ülkedeki rejim değişikliğine rıza göstermesi kolay olmamıştır¹².

Tunus'taki gelişmelerin çıkarları açısından yarattığı olumsuz durum nedeniyle ABD diğer Arap ülkelerini uyarma ihtiyacı hissetmiştir. Nitekim Bin Ali'nin ülkesini terk etmesinden bir gün önce, 13 Ocak 2011'de Dışişleri Bakanı Hillary Clinton Katar'da bir grup Arap lideri ile toplantı yapmış ve bu toplantıda ülkelerindeki yozlaşmaya son vermemeleri ve siyasal ve ekonomik reformları hızlandırmamaları durumunda ayaklanma ve aşırıçılık riskiyle karşı karşıya bulunacakları uyarısında bulunmuştur¹³. Clinton'un bu uyarısı Bin Ali'ye yönelik olarak algılanmış, bazı analistler ise gelecek seçimlerde oğlu Cemal Mübarek'i aday göstereceği tahmin edilen Mısır'daki Hüsnü Mübarek yönetimine yönelik olduğu yorumunda bulunmuştur¹⁴.

⁹ Shadi Hamid, "Tunisia: Birthplace of the Revolution," içinde Kenneth M. Pollack et al., (der.) *The Arab Awakening: America and the Transformation of the Middle East*, (Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2011), s. 115.

¹⁰ "US Concerned about Reports of 'Excessive Force' in Tunisia", 11 Ocak 2011, http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hMyFcIQOzxFV3TeAc5SNUJL5_nA?docId=CNG.5dbb2ae267c48491c896d1a990fa1596.701, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

¹¹ Hamid, "Tunisia: Birthplace of...", s. 115.

¹² Lew Rockwell, "America's Arab Puppet Dictatorship Regimes are Going Down", 18 Ocak 2011, <http://www.marketoracle.co.uk/Article25667.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

¹³ James Traub, "Rip, Engagement,", içinde Marc Lynch, Susan B. Glasser ve Blake Hounshell (der.), *Revolution in the Arab World: Tunisia, Egypt and the Unmaking of An Era*, A Special Report From "Foreign Policy", 2011, s. 170.

¹⁴ Howard LaFranchi, "Events in Tunisia Bear out Hillary Clinton's Warning to Arab World", *Christian Science Monitor*, 14 Ocak 2011, <http://www.csmonitor.com/USA/Foreign->

Diğer yandan, Amerikan yönetimi Clinton'un açıklamalarıyla çelişen bazı adımlar atmaktaydı. Zira 12 Ocak 2011'de, Tunus'taki ayaklanmaların başlamasından üç haftadan fazla bir zaman geçmişken ve ayaklanmalar pek çok Arap ülkesine yayılmakta iken, Dışişleri Bakanlığı istihdamı artırması, sağlık ve eğitim sektörlerini güçlendirmesi için Ürdün'e 100 milyon dolarlık yardımda bulunmuştur. Ürdün yönetiminin halktaki öfkeyi dindirmesine yardımcı olacağı umularak bu yardım yapılırken, demokratik reformların yapılması konusunda herhangi bir teşvikte veya telkinde bulunulmaması Obama yönetiminin demokratikleşmeye olan ilgisinin zayıf olduğunu göstermektedir¹⁵. Ayrıca Obama'nın 18 Ocak'ta Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ile gerçekleştirdiği ve Tunus yönetiminin devrilmesi konusunun değerlendirildiği telefon görüşmesinde Mısır'da demokratik reformların yapılması gerektiği konusundan hiç bahsedilmemesi ise Obama yönetiminin bu konudaki ciddiyeti hususunda şüphe uyandırmış¹⁶ ve gerçek amacının stratejik olarak görülen devletlerin istikrarının korunması olduğu iddialarını pekiştirmiştir.

AYAKLANMALARIN YAYILMASI VE ULUSAL ÇIKARLARIN KORUNMASINA YÖNELİK AMERİKAN POLİTİKALARI

Tunus'ta Bin Ali'nin devrilmesi, ABD'nin Ortadoğu politikasının en temel varsayımlardan biri olan Amerikan yanlı otoriter rejimlerin, halkları tarafından beğenilmese de, istikrarlı oldukları düşüncesinin yanlışlığını ortaya çıkarmıştır¹⁷. Bu nedenle Tunus'taki ayaklanmalar karşısında uzun süre bir politika geliştiremeyen ABD, yaşananların şaşkınlığı içinde gelişmeleri anlamaya çalışmaktaydı. Ortadoğu gibi bir bölgede halk ayaklanmalarının bu boyuta ulaşabileceği ve bu derece ciddi sonuçlar doğurabileceği hiç kimse tarafından tahmin edilmemekteydi.

Tunus'taki ayaklanmaların bir rejim değişikliği ile sonuçlanabileceği ihtimalini çok fazla gerçekleştirebilir bulmamakla birlikte gösterilerin kısa süre içinde tüm ülkeye yayılması ile endişeye kapılan ABD, Mısır ve Yemen'de de benzer

---

Policy/2011/0114/Events-in-Tunisia-bear-out-Hillary-Clinton-s-warning-to-Arab-world, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2011).

¹⁵ Shadi Hamid, "Tunisia, Egypt, Arab World Need Bold U.S. Support for Democracy, Not Mixed Messages", Brookings, 26 Ocak 2011, http://www.brookings.edu/opinions/2011/0126_middle_east_hamid.aspx, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

¹⁶ Glenn Kessler, "Obama and Mubarak and Democracy – An Accounting", 29 Ocak 2011, http://voices.washingtonpost.com/fact-checker/2011/01/obama_and_mubarak_and_democrac.html, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011);

¹⁷ "After Tunisia: Obama's Impossible Dilemma in Egypt", *The Atlantic*, 25 Ocak 2011, <http://www.theatlantic.com/international/archive/2011/01/after-tunisia-obamas-impossible-dilemma-in-egypt/70123/>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

olayların başlaması üzerine işin ciddiyetinin farkına varmıştır. Ayaklanmaların başka ülkelere de sıçraması, yaşananların o kadar basit ve münferit bir olay olmadığını, Tunus'taki gösterilerin aslında bir ayaklanmalar zincirinin başlangıcı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle Tunus'ta Bin Ali yönetiminin devrilmesinin şaşkınlığını yaşayan ve Mısır ile Yemen'de de aynı şeyin olmasını engellemeye çalışan Washington, ayrıca başka hangi ülkelerin bu ayaklanmalar zincirine ekleneceğinin endişesini yaşamaktaydı.

Önceki sayfalarda ifade edildiği gibi, ABD'nin Ortadoğu politikası otoriter rejimlerle geliştirdiği işbirliğine dayanmaktaydı. Halkların siyasal sürece katılımı söz konusu olmadığı için, halklar ve muhalif gruplar bu işbirliğinin dışında kalmaktaydı. ABD geçmişte bazı Arap ülkelerinde sivil toplum örgütleriyle ve muhalif gruplarla ilişkiler geliştirdiyse de, bu ilişkinin boyutu bu grupları harekete geçirebilecek ya da kontrol edebilecek düzeyde değildi¹⁸. Dolayısıyla halk ayaklanmalarına hazırlıksız yakalanan ABD, ayaklanmaların gidişatı üzerinde yeterince kontrol sahibi olamamıştır. Gösterilerin oldukça hızlı gelişmesi ise Washington'un işini daha da zorlaştırmıştır. Bu durumu daha iyi anlayabilmek için ABD'nin değişik Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanmalara yönelik olarak izlediği politikaları ayrıntılı bir şekilde analiz etmek gerekmektedir.

Mısır: Ordu İle İşbirliği Yoluyla Rejimin Korunması

Tunus'taki ayaklanmalar, böyle bir gelişmenin yaşanmasını beklemeyen ABD içinde yeterince dikkat çekmemişti. Ancak olaylar Mısır'a sıçrayınca kaygılar başlamıştır. ABD için Mübarek yönetimine karşı başlayan ayaklanmada protestoculara destek vermek kolay alınabilecek bir karar değildi. Zira ABD'nin Ortadoğu'daki en yakın müttefiklerinden biri olan Mısır, İran karşıtı ittifaka Suudi Arabistan ile birlikte öncülük yapmaktaydı. Ayrıca ABD'deki Yahudi lobisi de Mübarek'in görevde kalmasını sağlamak için büyük çaba sarf etmekteydi. Nitekim Mısır, İsrail ile barış imzalamış bir Arap ülkesiydi ve Hamas'a karşı uygulanan politikalara ve İsrail'in Gazze ablukasına destek vermekteydi. Bunların yanında, Mısır'da yaşananlar bölgedeki diğer Amerikan müttefiki ülkelere de sıçrayabilecekti¹⁹. Ortadoğu'daki müttefik liderler de Obama'nın Mübarek yöneti-

---

¹⁸ Andrew Gavin Marshall, "America's Strategic Repression of the 'Arab Awakening'", Global Research, 9 Şubat 2011, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=23159>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

¹⁹ James Petras, "Washington Faces the Arab Revolts: Sacrificing Dictators to Save the State", *Journal of Contemporary Asia*, Vol: 41, No: 3, Ağustos 2011, s. 484, 489; Michael Sakbani, "The Revolutions of the Arab Spring: Are Democracy, Development and Modernity at the Gates?", *Contemporary Arab Affairs*, Vol: 4, No: 2, April-June 2011, s. 134; Robert J. Pranger, "The Arab Spring: America's Search for Relevancy", *Mediterranean Quarterly*, Vol: 22, No: 4, Sonbahar 2011, s. 20.

mine ne ölçüde destek vereceğini dikkatle izlemekteydi. Eğer Obama yönetimi Mübarek'e destek çıkmazsa bu liderler ABD'ye olan güvenini kaybedecek ve Washington'un bölgedeki ittifak ilişkilerini yeniden değerlendirmekte olduğu izlenimine kapılacaktı²⁰. Bu nedenlerle Washington, Mısır'da başlayan ayaklanmalar karşısında, Tunus'taki ayaklanmalarda yaptığı gibi, görece bir sessizlik içinde bulunmuş, göstericilerden yana bir tutum almakta aceleci davranmamış²¹ ve Mübarek yönetiminin demokratik reformlar yapmasını sağlayarak gösterilerin sona ermesini arzulamıştır.

Bu durum Obama ve diğer üst düzey Amerikan yöneticilerinin yaptığı açıklamalara da yansımıştır. Nitekim Dışişleri Bakanı Hillary Clinton 25 Ocak'ta, Mısır yönetiminin reformlar yaparak halkın demokratik taleplerine cevap vermek için önemli bir fırsat ele geçirdiğini ifade etmiştir. 26 Ocak'ta ABD'nin Kahire Büyükelçisi Margaret Scobey, Mısır yönetimine barışçıl protestolara izin verme çağrısı yapmıştır. Ancak bu tarihten itibaren Mübarek yönetimi göstericileri sert yöntemlerle bastırmaya çalışmış, pek çok muhalifi ve demokrasi aktivistini tutuklamıştır. Bu uygulamalar karşısında ise Amerikan yönetiminden bir kınama gelmemiştir. Ayrıca, Mübarek yönetimine protestocuların olağanüstü halin kaldırılması, Mübarek'in görevini bırakması gibi taleplerini gerçekleştirme çağrısı da gelmemiştir²². Başkan Obama'nın Mısır'da reformların yapılması konusundaki ilk doğrudan çağrısı 28 Ocak'ta, Mübarek'in hükümeti lağvettiğini açıklamasından sonra gelmiştir. Obama bu açıklamasından sonra Mübarek ile görüştüğünü ve demokratik reformları gerçekleştirme sorumluluğunu hatırlattığını ifade etmiştir²³.

Bu açıklamalardan da görüleceği gibi, Mısır'da ayaklanmaların şiddetlenmesine rağmen ilk etapta Mübarek'in görevi bırakması dışındaki seçenekler üzerinde düşünen Washington, bu bağlamda muhalif gruplarla iletişime geçmiş, göstericileri Mübarek ile reformların yapılması konusunda görüşmelerde bulunmaya ikna etmeye çalışmıştır. Ancak bunda başarılı olamayınca bu sefer Mübarek'in Eylül ayındaki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olmaması seçeneğini gündeme getirmiştir. Taraflar bu seçeneği kabul etmezken, göstericilerle güvenlik güçleri arasındaki şiddet olaylarının artması ABD'yi bir çıkmazın içine

---

²⁰ Katerina Dalacoura, "The 2011 Uprisings in the Arab Middle East: Political Change and Geopolitical Implications", *International Affairs*, Vol: 88, No: 1, 2012, s. 78.

²¹ Uri Dadush ve Michele Dunne, "American and European Responses to the Arab Spring: What's the Big Idea?", *The Washington Quarterly*, Vol: 34, No: 4, Sonbahar 2011, s. 133.

²² Dan Murphy, "The US Response to Egypt's Protests", *Christian Science Monitor*, 26 Ocak 2011, <http://www.csmonitor.com/World/Backchannels/2011/0126/The-US-response-to-Egypt-s-protests>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

²³ Kessler, "Obama and Mubarak...".

sokmuştur. Dolayısıyla Obama yönetimi Mübarek'in görevde kalmasının artık mümkün olmayacağını anlamıştır²⁴. ABD'nin Mübarek yönetimini devirmeyi amaçlayan bir ayaklanmaya razı olması ilk aşamada mümkün olmamakla birlikte, Mübarek'in devrilmesi kaçınılmaz hale gelirse bir diktatörü destekliyor görüntüsü vermesi de doğru olmayacaktı.

Mısır'da yönetim değişikliği geri döndürülemez bir durum haline gelince, Washington bu süreçte rol alma yoluna giderek halkın yanında oluyor izlenimi yaratmayı, böylece ülkesinin Arap dünyasındaki olumsuz imajının değiştirmeyi amaçlamıştır²⁵. Ancak Mübarek'in desteklenmesi gerektiğini savunan kesimlerin baskısı altında hareket eden Obama yönetimi, istifa etmekte direnen Mübarek'in görevi bırakması için doğrudan müdahale etmekten kaçınmıştır²⁶. Bunların da ötesinde, Obama yönetimi, İslam dünyasında tepki çekeceği endişesiyle, ülkesinin Mısır'da bir rejim değişikliğini istiyor görüntüsü vermekten de kaçınmıştır. Bu nedenle Obama yönetimi ülkesinin ayaklanmaların merkezinde bulunan bir aktör olmaması için çaba sarf etmiş, kamuoyu önünde net bir tutum belirlemekten kaçınmış, yaptığı açıklamalarda ABD'nin çıkarlarından ziyade Mısır halkının taleplerini ve beklentilerini ön plana çıkarmış, Mısırlıların kendi liderlerini seçme hakkının olduğunu ifade etmiştir²⁷.

Mısır'daki muhalif kesimlerle geçmişte yeterince bağlantı kurmuş olmaması nedeniyle ayaklanmaların ilk gününden itibaren muhaliflere destek vermeyen Washington, rejim değişikliği sürecinin yakın işbirliği içinde olduğu Mısır ordusunun kontrolünde ilerlemesini sağlamaya çalışmıştır²⁸. Mübarek'in görevde kalmasının mümkün olmadığı görüşünü paylaşan ordu da desteğini çekerek ve yönetimi devralarak bundan sonraki gelişmeler üzerinde belirleyici olmayı amaçlamıştır²⁹. Mübarek de 11 Şubat'ta, ayaklanmaların başlamasından 17 gün sonra istifa etmek zorunda kalmıştır. Ülkenin yönetimini devralan Mareşal Muhammed Hüseyin Tantawi (Mübarek döneminde 20 yıl Savunma Bakanlığı yapmıştır) başkanlığındaki Yüksek Askeri Konsey, yönetimin sivil otoriteye devrinin devlet başkanlığı seçimlerinden sonra gerçekleşeceğini, seçimlerin ise Temmuz 2012'den önce yapılacağı açıklamıştır³⁰.

²⁴ Petras, "Washington Faces...", s. 485.

²⁵ Marc Lynch, "America and Egypt After the Uprisings", *Survival*, Vol: 53, No: 2, Nisan-Mayıs 2011, s. 36.

²⁶ Petras, "Washington Faces...", s. 486.

²⁷ Lynch, "America and Egypt...", s. 36-37.

²⁸ *Ibid*, s. 36-37; Petras, "Washington Faces...", s. 490.

²⁹ Dalacoura, "The 2011 Uprisings...", s. 70.

³⁰ Wendell Steavenson, "Back to the Square", *The New Yorker*, 12 Aralık 2011, http://www.newyorker.com/talk/comment/2011/12/12/111212taco_talk_steavenson, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).

Pek çok kesimden eleştiriler almasına rağmen, Obama yönetiminin izlemiş olduğu bu yolun ABD açısından başarılı sonuçlar doğurduğunu söylemek mümkündür. Mısır'da yaşanan olaylarda demokratik taleplere destek vermekte çekingen davranan ve mevcut rejimin Mübarek'siz de olsa korunmasını amaçlayan ABD, bunu başarmıştır³¹. Bu bağlamda Mübarek'in gitmesi ve reformların yapılacağı sözünün verilmesi gösterilerin sona ermesi ve ülkenin yeniden istikrara kavuşması için yeterli olmuş, böylece Mısır halkı beklentilerinin karşılanmakta olduğu izlenimi edinmiştir. Ayrıca Mübarek'in görevi bırakmasına rağmen rejim en önemli dayanağı olan ordu aracılığıyla varlığını korumuş, ülkenin içine girmiş olduğu dönüşüm süreci Washington'un yakın işbirliği içinde olduğu ve yılda 1.3 milyar dolar yardım yaptığı ordunun gözetiminde ilerlemiştir³². ABD içinde ayaklanmaların radikal rejimlerin iş başına gelmesine yol açacağı endişesini taşıyanlar için Mısır'da ordunun kontrolünde sürdürülen geçiş süreci en olumlu senaryo olarak görülmekteydi³³.

Yüksek Askeri Konsey, yeni hükümet kurulana kadar bu görevi sürdüreceğini belirtmesine rağmen, demokrasiye geçiş sürecinde çok fazla istekli olmamış, bunun aksine pek çok anti-demokratik uygulamaya imza atmıştır³⁴. Beklentilerinin karşılanmaması üzerine hayal kırıklığı yaşan Mısır halkı ise, demokratik sürecin hızlandırılması ve Yüksek Askeri Konsey'in verdiği sözleri tutması için ilki 1 Nisan 2011'de olmak üzere birkaç gösteri yapmış³⁵, en son 19 Kasım'da Tahrir Meydanı'nı işgal ederek oldukça büyük bir gösteri başlatmış, güvenlik güçleri ise gösterileri şiddet kullanarak bastırmaya çalışmıştır. Olayların büyümesi üzerine Essam Şeref başkanlığındaki geçici hükümet 28 Kasım'da istifa etmek zorunda kalmış³⁶, Yüksek Askeri Konsey devlet başkanlığı seçimlerinin en kısa zamanda yapılacağı sözünü vererek ve Kemal Ganzouri'yi yeni başbakan olarak atayarak halkı sakinleştirmeye çalışmıştır³⁷. Ancak Konsey'in Mübarek döneminde de (1996-1999 arasında) aynı görevi yapmış olan Ganzuri'yi başbakan olarak ataması halktan büyük tepki almış, dolayısıyla göstericilerin beklentilerini karşılamamıştır³⁸.

---

³¹ Petras, "Washington Faces...", s. 488.

³² Lynch, "America and Egypt...", s. 37.

³³ Boukhars, "The Arab Revolutions...", s. 64.

³⁴ Dalacoura, "The 2011 Uprisings...", s. 73-74.

³⁵ Neil MacFarquhar, "Protesters Scold Egypt's Military Council", *The New York Times*, 1 Nisan 2011.

³⁶ David D. Kirkpatrick, "Egypt's Cabinet Offers to Resign as Protests Rage", *The New York Times*, 21 Kasım 2011.

³⁷ Steavenson, "Back to the Square...".

³⁸ Safaa Abdoun, "Ganzoury's 'Salvation Government' Sworn in Amid Skepticism", *The Daily News Egypt*, 7 Aralık 2011, <http://www.thedailynewsegypt.com/egypt/ganzourys-salvation-government-t-sworn-in-amid-skepticism.html>, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).

Mısır'da müttefiki ordu aracılığıyla barışçıl bir demokratik geçiş süreci yaşanmasını amaçlayan ABD'nin orduya atfettiği rol ile iktidarı elinde tutmaya çalışan ordunun kendisine atfettiği konum zamanla farklılaşmaya başlamıştır. Amerikan yasaları sivillere karşı güç kullanılması durumunda askeri yardımların kesilmesini öngördüğü için, Konsey'in gösterileri güç kullanarak bastırmaya çalışması Washington'u oldukça zor bir duruma sokmuştur³⁹. Obama yönetimi ise bu durum karşısında uzun bir süre sessiz kalmayı tercih etmiş, orduyu kamuoyunda eleştirmekten kaçınıp kapalı kapılar ardında ikna etmeye çalışarak yönetimin sivillere devredilmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu yöntem bazen işe yararmış, ama ABD'nin Mısır halkının gözündeki imajını olumsuz etkilemiştir⁴⁰. Ayrıca bir grup Ortadoğu analistinın oluşturduğu Mısır Çalışma Grubu'nun, ordunun demokrasiye geçilmesini geciktirdiğini öne sürerek Mısır'a her yıl yapılan 1.3 milyar dolarlık askeri yardımın demokratikleşme konusunda atılacak adımlara bağlanması önerisine⁴¹ ve bunun Kongre tarafından kabul edilmesine yönelik çalışmalara Obama yönetimi karşı çıkmıştır⁴². Ancak son şiddet olayları üzerine bu tavrını daha fazla koruyamamış, 22 Kasım'da Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla yapılan açıklama ile güvenlik güçlerinin aşırı güç kullanmasını kınamıştır⁴³. 25 Kasım'da da Beyaz Saray'dan yapılan açıklamada otoritenin en kısa zamanda sivil yönetime devredilmesi çağrısı yapılmıştır. Mübarek'in devrilmesinden itibaren ordu ile işbirliği yapan Obama yönetimi, böylece ilk kez güçlü bir biçimde Mısır halkının yanında yer almıştır⁴⁴. Obama ayrıca, 24 Ekim 2011'de Tantawi'yi telefonla arayarak olağanüstü halin kaldırılmasını, sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmasına son verilmesini, bir ay sonra başlayacak olan parlamento seçimlerinin demokratik standartlara uygun olarak yapılmasını istemiştir⁴⁵.

Obama yönetimi bir yandan Mısır ordusu ile işbirliği yapmaya devam edeceğini açıklarken diğer yandan da halkın yanında yer alıyor görünümü yaratmaya çalışmış, böylece Mısır'ın yönetiminde söz sahibi olacak aktörler -ordu ya da si-

³⁹ Martin S. Indyk, "Assessing Obama's Middle...".

⁴⁰ Marc Lynch ve Steven A. Cook, "U.S. Policy on Egypt Needs a Big Shift", *The New York Times*, 30 Kasım 2011.

⁴¹ "Us Condemns Egypt's Military Rulers Amid Exasperation Among Protesters", *The Guardian*, 23 Kasım 2011, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/23/us-egypt-military-rulers-protesters>, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).

⁴² Mary Beth Sheridan, "Egypt Warns U.S. on Attaching Conditions to Military Aid", *The Washington Post*, 30 Eylül 2011.

⁴³ "Us Condemns Egypt's...".

⁴⁴ "Obama Sides with 'the Street' in Egypt", *The Telegram*, 25 Kasım 2011, <http://www.telegram.com/article/20111125/NEWS/111129523>, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).

⁴⁵ "Obama Urges Egypt's Ruler to Lift State of Emergency, Stresses Need for Free Polls", *Al-Arabiya*, 25 Ekim 2011, <http://www.alarabiya.net/articles/2011/10/25/173567.html>lobama-urges-egypt-army-chief-to-lift-state-of-emergency.html, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).

vil yönetim- ile iyi ilişkiler geliştirmeyi ve bu şekilde çıkarlarını korumayı amaçlamıştır. Obama yönetimi ayrıca, Tantawi'nin görevini bırakmasını gerektirecek olası bir senaryo durumunda yerine geçmesi muhtemel kişi olan ve demokrasiye geçiş konusunda daha yumuşak bir tavır alacağı tahmin edilen Yüksek Askeri Konsey Başkan Yardımcısı ve Mısır Genelkurmay Başkanı Korgeneral Sami Hafez Enan ile görüşmeye şimdiden başlamıştır⁴⁶.

Yemen: Lider Değişikliği Yoluyla Rejimin Korunması

Yemen, Suudi Arabistan ve Somali ile komşu olması nedeniyle enerji kaynaklarına ulaşım ve terörizmle mücadele gibi hayati Amerikan çıkarları açısından büyük önem arz eden bir ülkedir. El-Kaide'nin en güçlü olduğu ve konuşlandığı merkezlerden biri olan Yemen, özellikle bu örgüte karşı ABD'nin insansız uçaklar ile operasyonlar düzenlemesine izin vererek Washington'un terörizme karşı yürüttüğü mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Yemen lideri Ali Abdullah Salih, bu desteğin karşılığında Washington'dan önemli oranda askeri yardım almaktaydı⁴⁷. Görüldüğü gibi ABD'nin Yemen'e ilgisi güvenlik odaklıdır.

Yemen'de 27 Ocak 2011'de başlayan ayaklanmalarda, göstericiler ülkeyi 1978'den beri yöneten Ali Abdullah Salih'in istifasını istemiş, Salih ise olayların El-Kaide'nin işi olduğunu iddia ederek⁴⁸ uluslararası toplumun desteğini arkasına almayı amaçlamıştır. ABD, ayaklanmalar sonucunda Ali Abdullah Salih'in yönetimden düşmesi durumunda dost olmayan bir yönetimin başa geleceği ya da ülkede anarşinin hâkim olacağı, her iki olasılığın da Washington'un terörizmle mücadelede Yemen'in desteğini kaybetmesiyle sonuçlanacağı ve El-Kaide'nin Arap Yarımadası'ndaki kolunu güçlendireceği endişesine kapılmıştır⁴⁹. Bu nedenle Obama, Yemen'de ayaklanmaların başlamasından itibaren Salih'e büyük destek vermiş, nitekim pek çok kez Salih'e göstericilere karşı güç kullanmaması uyarısında bulunmasına rağmen, görevi bırakması çağrısında bulunmamıştır⁵⁰. Obama, 19 Mayıs'ta yaptığı Arap Baharı'na ilişkin konuşmada da Ye-

---

⁴⁶ "Obama Sides with..."

⁴⁷ Eva Sohlman, "Yemen Fractures on the Brink of Civil War as Al-Qaeda Gains Ground", *American Foreign Policy Interest*, Vol: 33, No: 5, 2011, s. 239.

⁴⁸ "Salih: Yemen'i El-Kaide Ele Geçirecek", *Yeni Şafak*, 21 Mayıs 2011, <http://yenisafak.com.tr/Dunya/?t=21.05.2011&i=320324>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

⁴⁹ Andrew North, "What's the Difference between Libya and Yemen or Bahrain?", *BBC News*, 19 Mart 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-12792637>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

⁵⁰ Dexter Filkins, "Letter from Yemen: After the Uprising", *The New Yorker*, 11 Nisan 2011, http://www.newyorker.com/reporting/2011/04/11/110411fa_fact_filkins, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

men'e çok kısa değinmiş, Salih'in iktidarı devretme taahhüdüne bağlı kalması gerektiğini ifade etmiştir⁵¹.

Salih görevi bırakmadığı sürece ayaklanmaların hız kesmeyeceğini ve devlet otoritesinin kontrolünün tamamen kaybolarak Somali benzeri yeni bir başarısız devlete neden olabileceğini gören Obama yönetimi, Mayıs sonlarından itibaren desteğini çekerek Salih'in görevi bırakması düşüncesinden yana olmaya başlamıştır. Ayrıca ayaklanmalar giderek şiddetlendikçe yönetim El-Kaide üzerinde yoğunlaşmış olan terörizmle mücadele birimlerini gösterileri kontrol etmek ve rejimi korumak için kullanmaya başlamış, terörist operasyonlar için rahat hareket etme imkânına kavuşan El-Kaide ise bu durumdan kazançlı çıkmıştır⁵².

Mısır'dan farklı olarak, rejimin devrilmesi durumunda geçiş sürecini yönetebilecek nitelikte kurumlara (bürokrasi, ordu vb.) sahip olmayan, merkezi yönetimin ülkenin büyük bir bölümü üzerinde kontrolünün bulunmadığı ya da çok gevşek olduğu, bir orta sınıfın bulunmadığı ve sivil toplumun oldukça zayıf olduğu Yemen'de, rejim değişikliğinin kaosa neden olacağı ve bu durumun bu ülkenin komşusu olan Suudi Arabistan'ı da olumsuz etkileyeceği endişesi hakim olmuştur⁵³. Bu nedenle ABD, Yemen'deki yönetim değişikliğinin kendi kontrolünde barışçıl bir şekilde gerçekleşmesini istemiştir. Bu bağlamda Yemen üzerinde etki sahibi olan bölgedeki müttefiki Suudi Arabistan'ın öncülüğünde Körfez İşbirliği Konseyi'nin Salih'in yönetimi devretmesi için yürüttüğü çabaları desteklemiştir⁵⁴. Böylece, ilerleyen sayfalarda bahsedileceği gibi Suudi Arabistan'ın Bahreyn'deki krizdeki adımlarını eleştiren Washington, Yemen'deki krizde ise işbirliğine ihtiyaç duymuştur.

İktidarı devretmek için anlaşma imzalayacağını pek çok kez açıklayan Salih bundan her seferinde son anda vazgeçmiş, görevi bırakmak zorunda olduğunun farkında olmasına rağmen bunu geciktirmeye çalışmıştır⁵⁵. ABD ve diğer dünya güçleri ise Salih'e Körfez İşbirliği Konseyi'nin ilk kez Nisan'da önerdiği iktidar transferi planı için bir anlaşmaya varması konusunda baskı yapmaktaydı. Ayak-

⁵¹ Christian Whiton, "Yemen's Future Hangs in the Balance, So Why is Obama Once Again Missing in Action?", *Fox News*, 8 Haziran 2011, <http://www.foxnews.com/opinion/2011/06/08/yemens-future-hangs-in-balance-so-why-is-obama-once-again-missing-in-action/>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

⁵² *Ibid*; Juan C. Zarate ve David A. Gordon, "The Battle for Reform with Al-Qaeda", *The Washington Quarterly*, Vol: 34, No: 3, Yaz 2011, s. 115.

⁵³ *Ibid*; Filkins, "Letter from Yemen...".

⁵⁴ Sohlman, "Yemen Fractures on...", s. 240.

⁵⁵ "Yemen President Agrees to Transfer Power to Vice President After Uprising, Ending 33-Year Rule", *Newser*, 23 Kasım 2011, <http://www.newser.com/article/d9r6hmf00/yemen-president-agrees-to-transfer-power-to-vice-president-after-uprising-ending-33-year-rule.html>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

lanmalar şiddetlendikçe, güvenlik ve ekonomi büyük zarar gördükçe ve El-Kaide ülkedeki kontrolünü artırdıkça Salih üzerindeki baskılar daha da artmıştır. Yemen’de güvenliğin sağlanamamasının El-Kaide’ye güç kazanma imkânı vereceğinden endişe eden ABD ve Körfez’deki müttefikleri Salih’i görevi bırakmaya ikna etmek için büyük çaba sarf etmiştir. Dolayısıyla Salih, Nisan ayından beri yürütülen müzakerelerin sonunda 23 Kasım’da Riyad’da bu sefer anlaşmaya imza atmıştır⁵⁶.

ABD’nin büyük destek verdiği plan, iktidarın 30 gün içinde Salih’in yardımcısı Abed Rabbo Mansour Hadi’ye devredilmesini, devlet başkanlığı seçimlerinin 90 gün içinde yapılmasını, Salih’in bu süre içinde onursal devlet başkanı olarak kalmasını, geçiş sürecinin ise 2 yıl sürmesini öngörmektedir⁵⁷. Muhalefet liderlerinin en önemli taleplerinden birisi Salih’in geçmiş uygulamalarından dolayı hesap vermesi olmasına rağmen, yapılan anlaşma Salih’e soruşturmadan muaf tutulma garantisi vermiştir. Obama, Salih’in iktidarı devretme kararını memnuniyetle karşılamış ve bunu Yemen halkının geleceğine yönelik önemli bir adım olarak nitelendirmiştir. Obama, Yemenlilere anlaşma ile çerçevesi çizilen bu tarihsel dönüşümü bir an önce yerine getirmeleri gerektiği çağrısı yapmış ve ABD’nin bu süreçte yanlarında olacağını ifade etmiştir⁵⁸.

ABD’nin ve müttefiklerinin Yemen’de yapmaya çalıştıkları şey rejim değişikliği değil, mevcut rejimin iyileştirilmesiydi. Obama yönetimi Yemen’de bir rejim değişikliğine hazır değildi. Çünkü Salih, ABD’nin El-Kaide ile mücadelesine destek veren sadık bir müttefikti. Burada en iyi çözüm sadece devlet başkanını değiştirmek, böylece hem ülkenin bürokratik ve güvenlik sistemini (yani rejimi) korumak hem de halkın tepkilerini dindirmektir. Bu süreçte ABD ile birlikte çalışan ve ön planda yer alan Suudi Arabistan da, Bahreyn’deki ayaklanmalar nedeniyle büyük bir risk ile karşı karşıya bulunurken bir de güney sınırında istikrarsızlık yaşamak istememiş ve aynı yolun doğru olacağına inanarak Washington’a destek vermiştir⁵⁹.

---

⁵⁶ “Yemen President of 33 Years Quits Amid Uprising”, *Newsone*, 23 Kasım 2011, <http://newsone.com/world/associatedpress1/yemen-president-of-33-years-quits-amid-uprising/>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

⁵⁷ “Obama Urges Yemen to Implement ‘Historic Transition’”, *The Jakarta Globe*, 24 Kasım 2011, http://www.thejakartaglobe.com/international/obama-urges-yemen-to-implement-historic-transition/480612#Scene_1, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

⁵⁸ “Yemen President Quits Amid Uprising”, *Manila Bulletin*, 24 Kasım 2011, <http://www.mb.com.ph/articles/342436/yemen-president-quits-amid-uprising>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

⁵⁹ Ibrahim Sharqieh, “Yemen Needs Action, Not Just Talk”, *Brookings Institute*, 7 Ekim 2011, http://www.brookings.edu/opinions/2011/1007_yemen_sharqieh.aspx, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

Bahreyn: Ulusal Uzlaşmanın Bozulmasının Engellenmesi

Arap dünyasını etkisi altına alan ayaklanmalar zincirine 14 Şubat 2011'de Bahreyn de eklenmiştir. Göstericilerin İran'dan yardım aldığını iddia eden Bahreynli yöneticiler⁶⁰, Tunus ve Mısır'da yaşanan ayaklanmaların yönetimlerin devrilmesiyle sonuçlanması üzerine, ülkelerinde yaşanan ve nüfusun % 70'ini oluşturan Şiiilerin başı çektiği gösterilerin de benzer bir yere doğru gidebileceği endişesiyle ayaklanmaları bastırmaya çalışmıştır. Bahreyn'de yaşanan ayaklanmaların ülkelerine sıçramasından endişe eden ve Suudi Arabistan'ın başını çektiği bazı Körfez ülkeleri de Manama'ya gerekli önlemleri alması için baskı yapmaktaydı⁶¹. Zira Bahreyn'de yaşanacak olası bir rejim değişikliğinin, bu ülke ile ortak sınırının bulunduğu doğusunda önemli oranda Şii nüfusa sahip olan Suudi Arabistan üzerinde de olumsuz etkilerde bulunması muhtemeldi.

Ortadoğu siyasetinde Sünni-Şii ayrımının tam ortasında bulunan Bahreyn, bölgede Sünni İslam'ın savunucusu Suudi Arabistan ile Şii İslam'ın savunucusu İran'ın başını çektiği rekabetin arasında kalmıştır. Bahreyn, ABD'nin Ortadoğu'daki deniz kuvvetlerinin (ABD Deniz Kuvvetleri Merkez Komutanlığı ile ABD 5. Filosu) konuşlandığı, Afganistan ve Irak operasyonlarını destekleyen, terörizmle mücadelede destek veren sadık bir müttefikidir⁶². Bahreyn'de Sünni rejimin devrilmesi durumunda ABD bu desteği kaybedebileceği gibi, Şiiilerin yönetime gelmesiyle İran büyük bir avantaj elde edebilirdi. Dolayısıyla Bahreyn'deki Sünni rejimi hedef alan ayaklanmalar bölgedeki Amerikan çıkarları açısından büyük risk oluşturmaktaydı. Bu nedenle Washington, ayaklanmaların daha da şiddetlenmemesi ve yönetim ile Şiiiler arasındaki gerilimin düşürülmesi için büyük çaba sarf etmiştir. Bu bağlamda Bahreyn'de yönetimin gösterileri sert yöntemlerle bastırması üzerine, Obama yönetimi baskı uygulanmasının beklenenin aksi yönünde bir etki doğurabileceği ve bu durumdan İran ile yakın bağlara sahip olan radikal grupların fayda sağlayabileceği düşüncesiyle, Manama yönetimini şiddete başvurmaması için uyarılmıştır. Ayrıca, göstericilerin siyasi ve ekonomik taleplerinin yerine getirilmesinin daha iyi bir çözüm olacağı önerisinde bulunmuştur⁶³.

⁶⁰ North, "What's the Difference...".

⁶¹ Chas W. Freeman, Jr, "The Arab Reawakening: Strategic Implications", *Middle East Policy*, Vol: XVIII, No: 2, Yaz 2011, s. 32-33.

⁶² Michael S. Doran ve Salman Shaikh, "Bahrain: Island of Troubles," içinde Kenneth M. Pollack et al., (der.) *The Arab Awakening: America and the Transformation of the Middle East*, (Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2011), s. 193-194.

⁶³ Joby Warrick, "Bahrain Unrest: U.S. Lobbying Effort Preceded Easing of Crackdown on Protesters", *The Washington Post*, 20 Şubat 2011.

Bahreyn’de protestoların şiddetlenmesi üzerine, yönetim ABD’nin şiddetten kaçınılması çağrılarını göz ardı ederek olağanüstü hal ilan etmiş, gösterileri güç yoluyla bastırmaya çalışmış, muhalif liderleri tutuklamış ve 13 Mart’ta Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinden güvenlik yardımı istemiştir. Ayaklanmaların kendi ülkelerine sıçrayabileceğinden endişe eden Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin bu çağrıya yanıt vererek hemen ertesi gün askeri birlik göndermesi⁶⁴ üzerine, Obama Bahreyn Kralı Hamad bin Isa Al Khalifah’ı ve Suudi Arabistan Kralı Abdullah bin Abdül Aziz’i arayarak bu adımın ayaklanmaları şiddetlendirebileceği yönündeki endişelerini iletmış ve siyasal diyaloga öncelik verilmesi gerektiğini kaydetmiştir⁶⁵. Obama, 19 Mayıs 2011’de yapmış olduğu Arap ayaklanmalarına ilişkin konuşmasında da Bahreyn yönetiminin uygulamalarını eleştirmiş ve çözümün siyasal uzlaşmadan geçtiğini vurgulamıştır⁶⁶. ABD’nin baskıları üzerine Bahreyn yönetimi geri adım atmaya başlamıştır⁶⁷.

ABD ayrıca, Şubat ve Mart aylarında gerçekleşen gösterilerin ardından Sünni yönetim ile Şiiler arasındaki buzların eritilerek ülkede yeniden istikrarın hâkim olması için de çaba sarf etmiştir. Bu bağlamda Washington’un da güçlü desteğiyle, Kral Hamad bin Isa Al Khalifah, yönetim ile muhalifler arasında uzlaşma zemini yaratmak için Temmuz ayında ulusal diyalog çağrısı yapmış ve siyasal reform sürecinin ilkelerini konuşmak üzere Şii muhalifler ile görüşme masasına oturmuştur. Ayrıca gösteriler sırasında yaşananları araştırmak için Bahreyn Bağımsız Soruşturma Komisyonu’nu kurmuştur⁶⁸. Komisyon’un Kasım sonunda yayınladığı raporda yönetimin ayaklanmalar sırasında aşırı güç kullandığı ve gözaltına alınanlara işkence uyguladığı belirtilmiş, Kral da rapordaki iddiaları kabul ederek yaşananları telafi edeceklerini ifade etmiştir⁶⁹.

Bazı kesimlerden ise ABD’nin siyasal diyaloga öncelik vererek Al Khalifah’ın görevi bırakması çağrısında bulunmamasına yönelik eleştiri gelmiştir. Bunun da ötesinde, Obama yönetimi Manama’ya yaptırım uygulama yoluna da gitmemiştir. Bir yandan yönetimin protestolar karşısındaki uygulamalarını eleştirirken bir

---

⁶⁴ Sakbani, “The Revolutions of the...”, s. 141.

⁶⁵ “Violence in Bahrain Provides U.S. with Latest Foreign Policy Challenge”, *Fox News*, 16 Mart 2011, <http://www.foxnews.com/politics/2011/03/16/violence-bahrain-provides-latest-foreign-policy-challenge/>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

⁶⁶ Kenneth Katzman, “Bahrain: Reform, Security, and U.S. Policy”, *Congressional Research Service Report for Congress*, 6 Ekim 2011, s. 12.

⁶⁷ Warrick, “Bahrain Unrest...”.

⁶⁸ Doran ve Shaikh, “Bahrain: Island...”, s. 189-191.

⁶⁹ “Bahrain Inquiry Confirms Rights Abuses”, *Al-Jazeera*, 23 Kasım 2011, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/11/20111123125645404851.html>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

yandan da Bahreyn'e silah satışına devam etmesi⁷⁰ (bu silahlar protestoculara karşı kullanılabilirdi), ABD'nin hayati çıkarları nedeniyle mevcut rejimi kolayca gözden çıkaramayacağını ortaya koymaktadır. Nitekim Obama'nın Manama yönetiminin güç kullanmak yerine siyasal diyalogu tercih etmesini istemesi, güç ve baskının radikal gruplara olan desteği arttırabileceği endişesinden kaynaklanmaktaydı. Dolayısıyla Bahreyn'deki ayaklanmalarda Washington'un öncelikli amacı ülkede statükonun korunmasıydı.

Libya: ABD'yi Geri Planda Tutarak Rejim Değişikliği

Tunus'ta başlayan ve daha sonra pek çok Arap ülkesine yayılan ayaklanmalar Libya'da 15 Şubat 2011'de başlamış, Muammer Kaddafi'nin ayaklanmalara sert yöntemlerle karşılık vermesi durumu oldukça ciddi bir hale sokmuştur. Ulusal kimliğin zayıf ve kabile bağlarının kuvvetli olduğu Libya'da radikal dini grupların güç kazanması için uygun bir ortamın bulunması ve ayrıca Kaddafi'nin limanları ve petrol tesislerini bombalayarak petrol ihracatının gerçekleştirilmesini zora sokması ABD'yi endişeye sevk etmiştir⁷¹.

Libya'da yaşananlar karşısında dünyanın her yerinden tepkiler gelirken, nasıl bir pozisyon alacağını henüz netleştiremeyen ABD oldukça yavaş davranmış, nitekim Obama ilk açıklamasını 23 Şubat'ta yapmıştır. Bu açıklamada Obama, öncelikli amaçlarının Amerikan vatandaşlarını korumak ve güvenli bir şekilde tahliye etmek olduğunu, Libya'da kuvvet kullanılmasını şiddetle kınadıklarını, Libya halkının haklarını desteklediklerini ifade etmiştir. Obama bu krize nasıl karşılık verileceğine ilişkin seçenekler üzerinde çalıştıklarını söylemiş, ancak bu seçeneklerin ne olduğundan bahsetmemiştir⁷². Gerek Obama'nın bu açıklamalarında gerekse bundan önce yönetim tarafından yapılan açıklamalarda kesin ifadeler kullanılmamış, Kaddafi yönetimi doğrudan hedef alınmamıştır⁷³. Bu duruma büyük eleştiriler gelince, buna halen Libya'da bulunan Amerikan vatandaşlarının güvenliğinin tehlikeye atılmak istenmemesi gerekçe gösterilmiştir⁷⁴. ABD'nin Kaddafi'nin görevi bırakması gerektiği açıklaması 26 Şubat'ta Dışişleri

---

⁷⁰ Katzman, "Bahrain: Reform, Security...", s. 13.

⁷¹ Raed Fakeeh, "American Policies: Debating National Interests", *Perspectives: Political Analysis and Commentary from the Middle East*, 2 Mayıs 2011, s. 264-265.

⁷² White House, "President Obama Speaks on the Turmoil in Libya: 'This Violence Must Stop'", 23 Şubat 2011, <http://www.whitehouse.gov/blog/2011/02/23/president-obama-speaks-turmoil-libya-violence-must-stop>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

⁷³ Fakeeh, "American Policies: Debating...", s. 266.

⁷⁴ Ed Henry, "Hostage Fear a Key Factor in Obama's Muted Libya Response", *CNN*, 14 Şubat 2011, <http://edition.cnn.com/2011/POLITICS/02/23/obama.libya.response/index.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

Bakanı Hillary Clinton'dan gelmiş⁷⁵, 3 Mart'ta da Başkan Obama aynı çağrışı yapmıştır⁷⁶.

Sorun BM Güvenlik Konseyi'nin gündemine de gelmiş, Konsey Fransa, Almanya, İngiltere ve ABD'nin önerisi üzerine 26 Şubat 2011'de 1970 sayılı kararı almıştır⁷⁷. Libya'daki durum ise bir askeri operasyon gerçekleştirilmesini gerektirecek bir noktaya doğru gitmeye başlamış, krizin barışçıl yollardan çözülmesini amaçlayan bu kararın başarılı olamayacağı inancı hâkim olmuştur. Ancak Bush yönetiminin Ortadoğu'daki askeri faaliyetlerinin ABD'nin imajı üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle, Obama Müslüman bir ülkeye karşı bir askeri inisiyatifte girişmekte tereddüt etmekteydi⁷⁸. Ayrıca halkın büyük çoğunluğu Muammer Kaddafi'nin karşısında gibi gözüke de, Kaddafi yönetimi halen orduyu ve silahlı gücü elinde tutmaktaydı⁷⁹. Bunların yanında, Suudi Arabistan ve Bahreyn gibi müttefik ülkelerde de benzer durumun yaşanması durumunda da askeri müdahalede bulunulacak mıydı? O halde Libya'da yaşanan iç savaşın durdurulması için en iyi seçenek Arap ülkelerinin ve Avrupalıların ön planda olduğu bir uluslararası müdahalede ABD'nin zayıf bir rol almasıydı. Bu nedenle ABD pek çok Arap ülkesiyle görüşmelerde bulunmuş, geniş katılımlı bir koalisyonun oluşmasını sağlamaya çalışmıştır⁸⁰.

BM Güvenlik Konseyi Fransa, Lübnan ve İngiltere'nin önerisi üzerine 17 Mart 2011'de BM Antlaşması'nın VII. Bölümü çerçevesinde bağlayıcı nitelikte olan 1973 sayılı kararı alarak askeri operasyonun yolunu açmıştır⁸¹. ABD'nin Irak'ta düştüğü hataya tekrar düşmemesi gerektiğini ve aynı yolun izlenmesi durumunda hem bunun oldukça maliyetli ve Amerikan askerleri için çok tehlikeli olacağını hem de uluslararası koalisyonun parçalanacağını düşünen Obama yö-

---

⁷⁵ Hillary Rodham Clinton, "Holding the Qadhafi Government Accountable", State Department, 16 Şubat 2011, <http://www.state.gov/secretary/rm/2011/02/157187.htm>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

⁷⁶ "Obama: 'Kaddafi Çekilmeli'", *USAK Stratejik Gündem*, 4 Mart 2011, <http://www.usakgundem.com/haber/62096/obama-quot-kaddafi-cekilmeli-quot-.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

⁷⁷ 1970 sayılı karar Kaddafi yönetiminin gerçekleştirdiği insan hakları ihlallerini kınamış, insan haklarına saygılı olunması ve ifade özgürlüğüne saygı gösterilmesi çağrısında bulunmuş, 15 Şubat'tan itibaren meydana gelen şiddet olaylarının Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (UCM) havale edilmesi öngörülmüş, tüm devletler Libya'ya karşı silah ve askeri malzeme satışından kaçınmaya çağrılmıştır. *United Nations Security Council, Resolution 1970 (2011) of 26 February 2011*, Adopted by the Security Council on 26 February 2011.

⁷⁸ Fakeeh, "American Policies: Debating...", s. 266.

⁷⁹ James Miller, "US Foreign Policy: Washington Faces a Revolutionary World", *Dissected News*, 21 Mart 2011, <http://www.dissectednews.com/2011/03/us-foreign-policy-washington-faces-a-revolutionary-world.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

⁸⁰ Fakeeh, "American Policies: Debating...", s. 266.

⁸¹ Karar için Bkz: United Nations Security Council, *Resolution 1973 (2011)*, 17 March 2011.

netimi, savaşa giden süreçte ülkesini geri planda tutmak için büyük çaba sarf etmiştir. Nitekim Konsey'in bu kararı almasına Avrupa ülkeleri öncülük etmiş, Obama da Libya'yı işgal etmeksizin gerekli bütün siyasi ve askeri önlemlerin alınmasını öngören 1973 sayılı kararın dışına çıkmayacaklarını ifade ederek ülkesinin oynayacağı rolün sınırlarını çizmiştir⁸². Bölge ülkelerinin desteği alınmadan⁸³ ve BM Güvenlik Konseyi kararı olmadan Libya'ya karşı kuvvet kullanılmasına sıcak bakmaması, ayrıca operasyonda Avrupa ülkelerinin daha ön planda olması ve NATO'nun devreye sokulması, Obama'ya dış politikada selefi Bush gibi askeri güç yanlısı olmadığı izlenimi verme imkânı sağlamıştır.

Bu bağlamda Libya'ya karşı 19 Mart'ta başlatılan askeri müdahalede ilk harekete geçen Fransa olmuş, operasyonu komuta eden ABD çok fazla ön plana çıkmamak için komutayı 31 Mart'ta NATO'ya devretmiştir⁸⁴. Irak'ta yapıldığı gibi dışarıdan yeni bir düzen empoze ediyor görünümü vermekten ziyade Libyalı muhaliflerin ön planda olmasına ve ABD'nin onları sadece destekliyor görünmesine çalışan Obama yönetimi, ayrıca süreçte asıl sorumluluğun Arap ülkelerinde ve Libya'nın en büyük petrol ithalatçısı olan Avrupalılarda olduğunu açıklamıştır⁸⁵. Dolayısıyla Obama askeri operasyonun daha ikinci gününde amaçlarının Kaddafi'nin gitmesi olduğunu açıklamasına rağmen⁸⁶, ön planda yer alıp dünyaya meydan okurcasına bir tavırla hareket eden Bush'un aksine daha arka planda kalmayı tercih eden bir politika izlemesi nedeniyle, bu açıklama Irak savaşında olduğu kadar tepki çekmemiştir.

Libya'ya yönelik politikasını "Amerikan yardımı, Amerikan birlikleri değil" şeklinde özetleyen Obama⁸⁷, ülkesinin askeri operasyonda olduğu gibi Kaddafi sonrası süreçte de geri planda olmasını istemiştir. Nitekim Kaddafi'nin 20 Ekim 2011'de yakalanmasından sonra, Obama, ülkenin geleceğine ilişkin asıl sorum-

⁸² Bruce D. Jones, "Libya and the Responsibilities of Power", *Survival*, Vol: 53, No: 3, Haziran-Temmuz 2011, s. 58; "Libya'da Komuta Yarın NATO'da", 29 Mart 2011, <http://www.cnnturk.com/2011/dunya/03/29/libyada.komuta.yarin.natoda/611439.0/>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

⁸³ Arap Birliği'nin BM öncülüğünde bir askeri operasyon gerçekleştirilmesi çağrısında bulunması Obama yönetiminin bu konudaki çekincelerinin giderilmesinde etkili olmuştur. Scott Wilson and Joby Warrick, "Obama's Shift Toward Military Action in Libya", *Washington Post*, 19 Mart 2011, http://www.washingtonpost.com/politics/obamas-shift-toward-military-action-in-libya/2011/03/18/ABiCIs_story.html, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

⁸⁴ "Libya'da Komuta Yarın...".

⁸⁵ Nicholas Pelham, "Goodbye Free Libya? A Report from Benghazi", *Perspectives: Political Analysis and Commentary from the Middle East*, 2 Mayıs 2011, s. 276.

⁸⁶ Fakeeh, "American Policies: Debating...", s. 266.

⁸⁷ Patrick Smith, "After Qaddafi: The Do's and Don'ts for America", *The Fiscal Times*, 23 Ağustos 2011, <http://www.thefiscaltimes.com/Columns/2011/08/23/Dos-and-Donts-of-a-Post-Qaddafi-US-Policy.aspx#page1>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).

luluğun Libya halkının omuzlarında olduğunu ifade ederek⁸⁸ ABD'nin bundan sonraki süreçte de geri planda olacağını sinyalini vermiştir. ABD Savunma Bakanı Leon Panetta da, Libya yönetimine nasıl yardım edeceklerini belirlemeden önce Kaddafi'yi deviren muhaliflere ülkedeki kontrolünü güçlendirmek için biraz daha zaman vereceklerini açıklamıştır⁸⁹. Bu bağlamda ABD, Ulusal Geçiş Konseyi'ni Libya'nın meşru yönetimi olarak tanımış⁹⁰, 16 Aralık 2011'de Libya'nın Amerikan yasalarına tabi olan 37 milyar dolar değerindeki varlıklarını serbest bırakmış⁹¹, bu şekilde ülkenin yeniden inşasında yeni yönetimin elini kuvvetlendirmiştir.

ABD Kaddafi sonrası süreçte ekonominin yeniden canlandırılması, güvenliğin sağlanması, düzenli bir ordunun oluşturulması, devlet kurumlarının inşa edilmesi gibi konularda yardımda bulunabilecekken, Savunma Bakanı Panetta'nın yapmayı isteyecekleri en son şeyin Libya'ya dışarıdan bir şeyler empoze etmek olduğunu ifade etmesi⁹² ABD'nin Libya'nın yeniden inşasındaki rolünün boyutunun Afganistan ve Irak'taki kadar olmayacağını ortaya koymuştur. Ayrıca Obama yönetimi, Libya'nın yeniden inşası sürecinde uluslararası toplumun rolü açısından daha çok Avrupalı ülkelerin öncülük yapmasını istemektedir⁹³. Dolayısıyla ABD, Afganistan ve Irak'ta olduğu gibi bir kez daha doğrudan ulus inşası çabasına girişmek istememekte, bu süreçteki rolünün yerel halkın alacağı inisiyatiflere destek vermekle sınırlı kalmasına çalışmakta, hem bölge ülkelerinin hem de NATO ve AB gibi aktörlerin de bu süreçte yer alarak bu yöndeki çabaların çok taraflı bir şekilde yürütülmesini sağlamaya çalışmaktadır.

Suriye: İç Savaş Endişesi Gölgesinde Amerikan Politikası

ABD, Arap ayaklanmaları karşısında yavaş hareket etmekle ve demokrasi taleplerine güçlü bir destek vermemekle eleştirilmekteydi. Suriye'deki ayaklanmalar söz konusu olduğunda ise bu eleştirilerin dozu artmaktadır. Bunun en önemli nedeni de, Suriye'deki gösterilerin ordunun Beşar Esad'a bağlı kalmaya devam

---

⁸⁸ Missy Ryan and Phil Stewart, "After Gaddafi, Can U.S. Keep Libya at Arm's Length?", *Reuters*, 20 Ekim 2011, <http://www.reuters.com/article/2011/10/20/us-usa-libya-future-idUSTRE79J8KW20111020>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).

⁸⁹ "Panetta: Democracy in Libya Not Easy", *Styled News*, 17 Aralık 2011, <http://stylednews.com/panetta-democracy-in-libya-not-easy/>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).

⁹⁰ Smith, "After Qaddafi...".

⁹¹ "U.S. Lifts Sanctions on Post-Gaddafi Libya", *News Daily*, 16 Aralık 2011, <http://www.newsdaily.com/stories/11e7ngdqz-us-libya-usa-sanctions/>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).

⁹² "Panetta: Democracy in Libya...".

⁹³ Ryan and Stewart, "After Gaddafi, Can U.S....".

etmesi nedeniyle diğer ayaklanmalara göre oldukça uzun sürmesi, henüz ne Esad yönetiminin demokratik reformlar konusunda adımlar atmasıyla ne de halkın talebi olan rejimin devrilmesi ile sonuçlanmaması, bu süre içinde Esad rejiminin göstericilere karşı sistematik bir şiddet uygulaması, uluslararası toplumun aldığı önlemlerin ise bunları durdurmakta etkili olamamasıdır.

Suriye'deki kaos ABD açısından hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara yol açabileceği için, Washington politikasını belirlemekte oldukça zorlanmıştır. Ayaklanmalar sonucunda gerçekleşecek rejim değişikliği halinde Sünni bir yönetim başa gelirse Hamas'a desteği kesebilir, Suriye-İran ilişkileri olumsuz etkilenir, böylece bölgede güç kaybeden Tahran'ın Lübnan'a ve İsrail-Filistin sorununa müdahalesi zorlaşabilirdi. Ancak Hizbullah bu durumu fırsat olarak kullanarak Lübnan'daki kontrolünü sıkılaştırabilir ve statükoyu değiştirebilirdi. Ayrıca Esad'ın devrilmesinden sonra yerine gelecek Sünni rejimin daha radikal nitelikte olması durumunda Suriye, Irak'taki Şii yönetim ve İsrail ile gerilim yaşayabilirdi⁹⁴. Bunların yanında, Saddam Hüseyin'in devrilmesinin ardından Irak'ta olduğu gibi, Suriye'de de bir iç savaş yaşanabilirdi⁹⁵.

Görüldüğü gibi Esad rejiminin devrilmesinin çıkarına olup olmadığı konusunda ciddi şüphelere sahip olan ve Esad'ın ayaklanmalardan iktidarını koruyarak çıkabileceği düşüncesiyle hemen ipleri koparmak istemeyen ABD⁹⁶, protestolara sert bir şekilde müdahale eden Esad yönetimini göstericilere karşı şiddet kullanılmaması konusunda uyarmasına rağmen daha sert bir tepki vermemiş, izleyeceği politikada göstericiler ile Esad yönetimi arasında denge sağlamaya çalışmıştır⁹⁷. Daha sonra ise ekonomik yaptırımlar uygulayarak Esad rejimini siviller üzerinde uyguladığı şiddet eylemlerini durdurmaya ve halkın taleplerini dikkate alarak demokratik sürecin önünü açmaya zorlamayı amaçlamıştır⁹⁸. Ancak bu adımlar da yetersiz görülmüş ve pek çok kesimden eleştiri almıştır. Bunun üzerine Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 27 Mart 2011'de, Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanmaların her birinin kendine has niteliğe sahip olduğunu, her olaya yönelik farklı bir politika belirleyeceklerini, Suriye'de ya da başka bir ülkedeki olaylara askeri olarak müdahil olmayı düşünmediklerini açıkça ifade etmiştir. Benzer durumun yaşandığı Libya'ya karşı askeri seçeneğe başvuruldu-

⁹⁴ Aaron David Miller, "Obama's Conflicting Policies on Syria", *Politico*, 26 Nisan 2011, <http://www.politico.com/news/stories/0411/53758.html>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

⁹⁵ David W. Lesch, "The Arab Spring – and Winter – in Syria", *Global Change, Peace & Security*, Vol: 23, No: 3, Ekim 2011, s. 425.

⁹⁶ Fait Muedini, "Islam and Democracy in the Context of the 'Arab Spring'", *Islam and Muslim Societies: A Social Science Journal*, Vol: 5, No: 1, 2012, s. 15-16.

⁹⁷ Lee Smith, "Middle Eastern Upheavals: Weakening Washington's Middle East Influence", *Middle East Quarterly*, Vol: 18, No: 3, Yaz 2011, s. 10.

⁹⁸ Lesch, "The Arab Spring...", s. 424-425.

ğunun hatırlatılması üzerine, Clinton, Suriye'deki durumun müdahalenin gerçekleştiği Libya'dan farklı olduğunu, zira şu anda bu ülkede geçmiştekinden farklı olarak reformcu bir lider olduğunu ifade etmiştir⁹⁹. Esad'ın gerçekleştirdiği tüm insan hakları ihlallerine ve göstericilere karşı şiddet kullanmasına rağmen Clinton tarafından reformcu olarak nitelendirilmesi Obama yönetiminin önceki satırlarda vurgulanan çekingenliğinin en önemli göstergesidir.

Esad'ı kamuoyu önünde eleştirirken nispi bir çekingenlik gösteren Obama yönetimi, rejim taraftarlarının ABD ve Fransa büyükelçiliklerine saldırmasının ardından tonunu sertleştirmeye başlamıştır. Nitekim Dışişleri Bakanı Clinton, 11 Temmuz 2011'de, Esad rejiminin söz verdiği şeyleri yapmadığını, halkına baskı yapmak için İran'dan yardım aldığını, dolayısıyla ABD açısından meşruiyetini kaybettiğini belirtmiştir¹⁰⁰. Obama da ertesi gün Esad rejiminin halkı karşısındaki meşruiyetini giderek yitirdiğini ifade ederek, daha temkinli bir şekilde de olsa Clinton'un yorumlarını desteklemiştir. Bu açıklamadan birkaç gün önce, 7 Temmuz'da ABD'nin Şam Büyükelçisi Robert Ford muhaliflerin kalesi olan Hama'yı ziyaret etmişti. Bu ziyaret ve açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde Obama yönetiminin Esad rejimine karşı politikasındaki değişiklik net olarak anlaşılmaktadır¹⁰¹. Nitekim pek çok ülke güvenlik gerekçesiyle Şam'daki büyükelçiliğini kapatırken, ABD muhaliflerle iletişimi koparmamak için büyükelçiliğini kapatmamıştır¹⁰². Washington, 18 Ağustos 2011'de de Esad'ın görevden ayrılması çağrısında bulunmuş, ayrıca Şam'ın ABD hukukuna tabi olan tüm varlıklarının dondurulması ve Amerikan vatandaşlarının Şam yönetimiyle veya kara listedeki kişilerle tüm etkileşiminin yasaklanmasını içeren yeni müeyyideleri açıklamıştır¹⁰³. Bu çağrı, Obama yönetiminin göstericiler ile Esad yönetimi arasında denge sağlamaya çalışan politikasından kesin bir kopuşu işaret etmektedir. Böylece ayaklanmaların başlamasından itibaren Obama yönetimi ilk kez hangi tarafta olduğunu net bir şekilde belirlemiştir¹⁰⁴.

⁹⁹ Nicole Gaouette ve Gopal Ratnam, "Clinton Says U.S. Won't Intervene in Syria, Sees Progress in Libya Fight", *Bloomberg*, 28 Mart 2011, <http://www.bloomberg.com/news/2011-03-27/u-s-won-t-intervene-in-syria-unrest-clinton-says-on-cbs.html#>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

¹⁰⁰ "Clinton: Syria's Assad Has Lost Legitimacy to Rule", *msnbc*, 11 Temmuz 2011, http://www.msnbc.msn.com/id/43711672/ns/world_news-mideast_n_africa/t/clinton-syrias-assad-has-lost-legitimacy-rule/, (Erişim Tarihi: 17 Kasım 2011).

¹⁰¹ Joby Warrick ve Mary Beth Sheridan, "Impromptu Words, Actions Drive U.S. Stance on Syria", *The Washington Post*, 17 Temmuz 2011.

¹⁰² Helene Cooper, "U.S. Is Quietly Getting Ready for Syria Without Assad", *The New York Times*, 19 Eylül 2011.

¹⁰³ "Syria Unrest: World Leaders Call for Assad to Step Down", *BBC News*, 18 Ağustos 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14577333>, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2011).

¹⁰⁴ Salman Shaikh, "The Importance of President Obama's Call to Assad", Brookings Institute, 18 Ağustos 2011, http://www.brookings.edu/opinions/2011/0818_obama_syria_shaikh.aspx, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2011).

Amerikan yönetiminin bu çağrısı da pek çok kesimi tatmin etmemiştir. Zaten Tunus'ta ve Mısır'da demokratik değişimi destekleme konusunda isteksiz olmakla ve Libya'da da askeri müdahale seçeneğini ancak Kaddafi güçleri muhaliflerin kalesi olan Bingazi kapılarına dayanınca gündeme almakla eleştirilen Obama, bu sefer de Suriye'deki ayaklanma karşısında bir vizyona sahip olmakla, yaşanan gelişmelere anlık tepkiler vermeye yönelik geçici politikalar izlemekle eleştirilmiştir. Bu görüşe göre, Esad'ın görevi bırakmasının istenmesi önemli bir adım olmasına rağmen, Suriye'de şiddetin nasıl sona erdirileceğine ve halkın taleplerinin nasıl hayata geçirileceğine ilişkin bir yol haritasının ortaya konmaması büyük bir eksiklik¹⁰⁵.

O halde izlediği politikaları etkili sonuçlar doğurmayan ve pek çok kesimden eleştiriler alan Washington'un neden Suriye'ye karşı askeri müdahale seçeneğine başvurmayı tercih etmediği sorusu ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, halkın kendi içinde bölünmesine rağmen Kaddafi'ye muhalif kesimin silahlı güce sahip olduğu ve ülkenin belli bir bölümünü kontrol ettiği Libya'nın aksine, Suriye'de muhalifler yeterince organize olamamıştır, yönetime karşı direnecek güce sahip bulunmamaktadır, kontrol sahibi oldukları ve direnişi örgütleyecekleri yeterli alan bulunmamaktadır¹⁰⁶. Bu, askeri operasyonun yerel destekten mahrum olması anlamına gelmektedir. İkinci olarak, topraklarının bir kısmı İsrail işgali altında bulunduğu için her an savaşa hazırlıklı olma ihtiyacı nedeniyle düzenli bir orduya sahip olan Suriye ordusunun savunma kapasitesinin Libya'dan daha güçlü olmasından dolayı, bu ülkeye karşı düzenlenecek olan askeri operasyon daha zor olacaktır¹⁰⁷. Üçüncü olarak, Suriye'ye karşı yaptırım uygulanması konusunda uluslararası toplumda bir fikir birliği olsa da, askeri müdahale için bir uluslararası koalisyon oluşturulması ve BM Güvenlik Konseyi'nden karar çıkarılması, özellikle buna karşı olduklarını açıklayan Rusya ve Çin'in veto olasılığı nedeniyle, kolay olmayacaktır¹⁰⁸. Son olarak, Suriye'nin en yakın komşuları da askeri operasyona karşıdır. Esad yönetiminin devrilmesi ve Sünni bir yönetimin işbaşına gelmesi halinde bölgede yalnızlaşacak olan İran kuşkusuz böyle bir olasılığın gerçekleşmesini engellemek için büyük çaba sarf edecektir. Hatta bir as-

---

¹⁰⁵ Shadi Hamid, "In Middle East Speech: Where was Obama's Passion, Purpose, Plan", Brookings Institute, 19 Mayıs 2011, http://www.brookings.edu/opinions/2011/0519_obama_middle_east_hamid.aspx, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2011).

¹⁰⁶ Lesch, "The Arab Spring...", s. 423.

¹⁰⁷ Gilbert Achar, "Syria: Militarization, Military Intervention and the Absence of Strategy", 20 Kasım 2011, <http://zcommunications.org/syria-militarization-military-intervention-and-the-absence-of-strategy-by-gilbert-achcar>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).

¹⁰⁸ Anthony de Alwis, "U.S. Stands to Gain Much from Intervention in Syria", *Highlander News*, 21 Kasım 2011, <http://www.highlandernews.org/opinions/u-s-stands-to-gain-much-from-intervention-in-syria-1.2713365>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).

keri operasyon durumunda ABD'nin Esad rejimine destek veren İran ile askeri olarak karşı karşıya gelmek zorunda kalması da ihtimal dahilindedir. Ayrıca ülkesindeki Amerikan askerlerinin çekilmesi işleminin daha yeni tamamlandığı Irak yönetimi de askeri müdahaleye karşıdır¹⁰⁹. Yeterli bölgesel destekten yoksun bir operasyonun başarı şansı ise yüksek olmayacaktır.

Askeri müdahalenin doğru bir seçenek olmayacağını farkına varmakla birlikte tek başına yaptırım uygulamasının da sonuç getirmeyeceğini gören Washington, Avrupa Birliği, Arap Birliği ve Suriye'ye komşu ülkelerle birlikte hareket ederek Esad'ı yalnızlaştırmaya çalışmaktadır. Bu çabalar kısmen sonuç vermiş, Kasım 2011 ortalarından itibaren bölge ülkeleri de Esad'a görevi bırakma çağrısında bulunmaya başlamıştır. Bu bağlamda 66 yıllık tarihinde ilk kez bir üyesine karşı ekonomik ve siyasi yaptırım kararı alan Arap Birliği, Esad yönetiminin devrilmesi için aktif sorumluluk üstlenmiştir¹¹⁰. Ancak bütün bunlar Esad'ın koltuğunu bırakması için yeterli olmamıştır.

ABD, Esad'ın görevden ayrılması için çaba sarf etmeye başlamasından itibaren ise Esad sonrası dönemde Suriye'nin geleceği üzerinde düşünmeye başlamıştır. Bu bağlamda Obama yönetiminin öncelikli ilgisi ülkede bir iç savaş yaşanarak yeni bir Irak örneğinin oluşmamasıdır. Nitekim böyle bir iç savaş İran, Lübnan, Ürdün, İsrail ve hatta Irak gibi bölge ülkelerini de etkileyebilecek ve Ortadoğu'da istikrarı alt üst edebilecekti. Bu nedenle Washington, muhalifler arasındaki uyumun korunarak Suriye'nin geleceği için beraber hareket etmelerini sağlamaya çalışmaktadır¹¹¹. Dolayısıyla Suriye'ye yönelik politikasını belirlerken ilk etapta en iyi seçeneğin Esad'ın görevden ayrılması olup olmadığı üzerinde düşünen ABD, şimdi ise Esad sonrası Suriye'de ulusal birliğin sağlanması ve bir iç savaş olasılığının önlenmesi endişesine kapılmıştır.

SONUÇ

Arap dünyasında demokrasi kültürünün oluşmaması ve mevcut rejimlerin kendi konumlarını korumak için otoriter bir yönetim tarzı benimsemesi bölgede demokratik hareketlerin gelişmesini engellemiştir. Dolayısıyla bölgede son bir yıldır şahit olduğumuz tarzda bir halk hareketleri zincirinin yaşanacağı hem yönetimdeki liderler tarafından hem de uluslararası toplum tarafından tahmin

---

¹⁰⁹ John R. Bolton, "Obama's Syrian Failure", American Enterprise Institute, 17 Kasım 2011, <http://www.aei.org/article/foreign-and-defense-policy/regional/middle-east-and-north-africa/obamas-syrian-failure/>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).

¹¹⁰ "Syria: Bashar Al-Assad 'Increasingly Isolated', Says US", *The Telegraph*, 15 Kasım 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/8890422/Syria-Bashar-al-Assad-increasingly-isolated-says-US.html>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).

¹¹¹ Cooper, "U.S. is Quietly..."

edilememiştir. Bu nedendir ki ABD bölgeye yönelik politikasını mevcut rejimlerle geliştirmiş olduğu işbirliğini veri alarak belirlemiş, oldukça zayıf durumda olan muhalefet hareketleri ve sivil toplum ile iletişim kurma gereksinimi duymamıştır. Tunus'tan başlayarak pek çok Arap ülkesinde halk ayaklanmalarının başlaması ve oldukça büyük kitleler tarafından gerçekleştirilen gösterilerin geniş bir alana yayılması tüm dünyayı şaşırtmıştır. Bu gelişmeleri tahmin etmeyen ABD, bu süreci Amerikan ulusal çıkarlarını koruyarak yönetmenin yollarını aramış, bu bağlamda çıkarlara öncelik veren politikalar izlemiş, demokrasi ve insan haklarının desteklenmesine yönelik açıklamalar ise bu politikaların gölgesinde kalmıştır. Dolayısıyla Obama'nın Arap dünyasındaki demokrasi isteklerinin destekçisi oldukları yönündeki ifadeleri, ancak bu isteklerin Amerikan çıkarları ile uyumlu olduğu durumlarda geçerli olmuştur.

Bu kaygı ile hareket eden ABD, Tunus'ta başlayan ayaklanma karşısında şaşkınlığını gizleyememiş, nitekim Zeynel Abidin Bin Ali ülkesini terk edene kadar Obama hiçbir açıklama yapmamıştır. Washington müttefiki Bin Ali'nin devrilmesinin rahatsızlığını yaşarken, ayaklanmalar bu ülke ile sınırlı kalmamış ve Mısır, Yemen, Bahreyn, Libya ve Suriye'ye de sıçramıştır. Amerikan yanlısı rejimlerin devrilmesi durumunda oluşacak güç boşluğunda radikal grupların sivrilerek yeni yönetimlerde önemli pozisyonlar elde etmesi Amerikan çıkarlarını olumsuz etkileyeceği için, ABD, müttefik yönetimler tarafından idare edilen Mısır Yemen ve Bahreyn'de mevcut rejimlerin varlığını koruması için büyük çaba sarf etmiştir. Nitekim radikal grupların güç kazanması durumunda makalenin "Giriş" bölümünde belirtilen Ortadoğu'daki Amerikan çıkarları tehlike altına girecek, yani Batı dünyasına düşman bir aktör bölgede avantajlı pozisyona geçecek ve ayrıca bu durum İsrail'in güvenliği açısından da tehdit oluşturacaktı. ABD, böyle bir olasılığın gerçekleşmesinin engellenmesi için, Mısır'da yılda 1,3 milyar dolar yardımda bulunduğu ordu ile işbirliği yapmak yoluyla Mübarek'siz bile olsa rejimin korunmasına yönelik bir politika izlemiştir. El-Kaide ile mücadeledeki desteği açısından büyük önem arz eden Yemen'de, Körfez İşbirliği Konseyi'nin yürüttüğü çabalar aracılığıyla Ali Abdullah Salih'in yönetimi yardımcısına devretmesini ve bu şekilde rejimin korunmasını amaçlamıştır. ABD'nin Ortadoğu'daki deniz kuvvetlerin konuşlanmış olduğu Bahreyn'de, rejimin gösterileri güç yoluyla bastırmasını engelleyerek olayların bir Sünni-Şii çatışması haline dönüşmesinin engellenmesine çalışmıştır.

Washington, sorunlu ilişkilere sahip olduğu Libya ve Suriye'de ise, rejim değişikliğinin doğru bir seçenek olacağı kanaatine vardıldıktan sonra, Irak savaşının neden olduğu olumsuz imajdan dolayı, bölgesel aktörlerin ve Avrupa ülkelerinin ön planda olduğu ve kendisinin bölge halklarını destekliyor gözüktüğü bir rejim değişikliği politikası izlemiştir. Bu bağlamda Libya'da Muammer Kaddafi'yi de-

virmeğe yönelik askeri operasyonda ve Kaddafi sonrası süreçte, Fransa'nın başı çektiği bazı Avrupa ülkelerinin aktif rol oynamakta istekli olmasının da sağladığı avantajla, fazla öne çıkmamaya özen göstermiştir. Suriye'de yaşanan ayaklanmalar karşısında, bu ülkeye karşı gerçekleştirilecek bir askeri operasyonun başarı şansının zayıf olması ve Rusya ve Çin'in BM Güvenlik Konseyi'ndeki veto olasılığı nedeniyle bu seçeneği tercih etmemiştir. Washington, Suriye örneğinde de rejim değişikliği çabalarında ön planda yer almamaya gayret etmiş, bölge ülkelerinin ve Arap Birliği'nin müzakerelerde bulunmasını ve yaptırımlar uygulamasını destekleyerek Esad yönetimini geri adım atmaya zorlamaya çalışmıştır.

ABD'nin izlediği politikalar pek çok açıdan olumlu sonuçlar doğurmasına rağmen, sürecin Obama yönetimi tarafından başarılı bir şekilde yönetildiğini söylemek mümkün değildir. Mısır'da müttefik lider Mübarek devrilmesine rağmen ordu aracılığıyla rejimin korunması, Libya'da Kaddafi gibi sorunlu bir liderin devrilmesi, Yemen ve Bahreyn'de Amerikan müttefiki rejimlerin varlığını koruması Amerikan çıkarları açısından olumlu gelişmelerdir. Ancak Mısır'da halkın demokratik sürecin işletilmesinde isteksiz davranan orduya karşı tepkisini dile getirmesi ve seçimler sonucunda İslami grupların güç elde edebilecek olması ABD için büyük risk oluşturmaktadır. Ayrıca Suriye'de Esad'ın uzlaşma taraftarı olmaması ve bölgesel inisiyatiflerin henüz somut bir başarı elde edememesi Ortadoğu'da istikrarı tehdit etmektedir. Dolayısıyla Arap Baharı'nın bölgedeki Amerikan çıkarları için risk oluşturmaya devam ettiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Abdoun, Safaa, "Ganzoury's 'Salvation Government' Sworn in Amid Skepticism", *The Daily News Egypt*, 7 Aralık 2011, <http://www.thedailynewsegypt.com/egypt/ganzoury-s-salvation-government-sworn-in-amid-skepticism.html>, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).
- Achar, Gilbert, "Syria: Militarization, Military Intervention and the Absence of Strategy", 20 Kasım 2011, <http://zcommunications.org/syria-militarization-military-intervention-and-the-absence-of-strategy-by-gilbert-achcar>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).
- "After Tunisia: Obama's Impossible Dilemma in Egypt", *The Atlantic*, 25 Ocak 2011, <http://www.theatlantic.com/international/archive/2011/01/after-tunisia-obamas-impossible-dilemma-in-egypt/70123/>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Anderson, Lisa, "Demystifying the Arab Spring", *Foreign Affairs*, Vol: 90, No: 3, Mayıs/Haziran 2011, s. 2-7.
- "Bahrain Inquiry Confirms Rights Abuses", *Al-Jazeera*, 23 Kasım 2011, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/11/20111123125645404851.html>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).

- Bolton, John R., "Obama's Syrian Failure", American Enterprise Institute, 17 Kasım 2011, <http://www.aei.org/article/foreign-and-defense-policy/regional/middle-east-and-north-africa/obamas-syrian-failure/>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).
- Boukhars, Anouar, "The Arab Revolutions for Dignity", *American Foreign Policy Interests*, Vol: 33, No: 2, 2011, s. 61-68.
- Clinton, Hillary Rodham, "Holding the Qadhafi Government Accountable", State Department, 16 Şubat 2011, <http://www.state.gov/secretary/rm/2011/02/157187.htm>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- "Clinton: Syria's Assad Has Lost Legitimacy to Rule", *msnbc*, 11 Temmuz 2011, http://www.msnbc.msn.com/id/43711672/ns/world_news-mideast_n_africa/t/clinton-syrias-assad-has-lost-legitimacy-rule/, (Erişim Tarihi: 17 Kasım 2011).
- Cooper, Helene, "U.S. Is Quietly Getting Ready for Syria Without Assad", *The New York Times*, 19 Eylül 2011.
- Dadush, Uri ve Michele Dunne, "American and European Responses to the Arab Spring: What's the Big Idea?", *The Washington Quarterly*, Vol: 34, No: 4, Sonbahar 2011, s. 131-145.
- Dalacoura, Katerina, "The 2011 Uprisings in the Arab Middle East: Political Change and Geopolitical Implications", *International Affairs*, Vol: 88, No: 1, 2012, s. 63-79.
- De Alwis, Anthony, "U.S. Stands to Gain Much from Intervention in Syria", *Highlander News*, 21 Kasım 2011, <http://www.highlandernews.org/opinions/u-s-stands-to-gain-much-from-intervention-in-syria-1.2713365>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).
- Doran, Michael S. ve Salman Shaikh, "Bahrain: Island of Troubles," içinde Kenneth M. Pollack et al., (der.) *The Arab Awakening: America and the Transformation of the Middle East*, (Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2011), s. 188-195.
- Fakeeh, Raed, "American Policies: Debating National Interests", *Perspectives: Political Analysis and Commentary from the Middle East*, 2 Mayıs 2011, s. 262-268.
- Filkins, Dexter, "Letter from Yemen: After the Uprising", *The New Yorker*, 11 Nisan 2011, http://www.newyorker.com/reporting/2011/04/11/110411fa_fact_filkins, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).
- Freeman, Chas W., Jr, "The Arab Reawakening: Strategic Implications", *Middle East Policy*, Vol: XVIII, No: 2, Yaz 2011, s. 29-36.
- Gaouette, Nicole ve Gopal Ratnam, "Clinton Says U.S. Won't Intervene in Syria, Sees Progress in Libya Fight", Bloomberg, 28 Mart 2011, <http://www.bloomberg.com/news/2011-03-27/u-s-won-t-intervene-in-syria-unrest-clinton-says-on-cbs.html#>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).
- Hamid, Shadi, "In Middle East Speech: Where was Obama's Passion, Purpose, Plan", Brookings Institute, 19 Mayıs 2011, http://www.brookings.edu/opinions/2011/0519_obama_middle_east_hamid.aspx, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2011).

- Hamid, Shadi, "Tunisia: Birthplace of the Revolution," içinde Kenneth M. Pollack et al., (der.) *The Arab Awakening: America and the Transformation of the Middle East*, (Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2011), s. 111-116.
- Hamid, Shadi, "Tunisia, Egypt, Arab World Need Bold U.S. Support for Democracy, Not Mixed Messages", Brookings Institute, 26 Ocak 2011, http://www.brookings.edu/opinions/2011/0126_middle_east_hamid.aspx, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Henry, Ed, "Hostage Fear a Key Factor in Obama's Muted Libya Response", *CNN*, 14 Şubat 2011, <http://edition.cnn.com/2011/POLITICS/02/23/obama.libya.response/index.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Hudson, Michael C., "To Play the Hegemon: Fifty Years of US Policy Toward the Middle East", *Middle East Journal*, Vol: 50, No: 3, Yaz 1996, s. 329-343.
- Indyk, Martin S., "Assessing Obama's Middle East Policies", Brookings Institute, 21 Kasım 2011, http://www.brookings.edu/events/2011/1121_obama_middle_east.aspx, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).
- Joffe, George, "The Arab Spring in North Africa: Origins and Prospects", *The Journal of North African Studies*, Vol: 16, No: 4, Aralık 2011, s. 507-532.
- Jones, Bruce D., "Libya and the Responsibilities of Power", *Survival*, Vol: 53, No: 3, Haziran-Temmuz 2011, s. 51-60.
- Katzman, Kenneth, "Bahrain: Reform, Security, and U.S. Policy", *Congressional Research Service Report for Congress*, 6 Ekim 2011.
- Kessler, Glenn, "Obama and Mubarak and Democracy – An Accounting", *The Washington Post*, 29 Ocak 2011, http://voices.washingtonpost.com/fact-checker/2011/01/obama_and_mubarak_and_democrac.html, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Kirkpatrick, David D. , "Egypt's Cabinet Offers to Resign as Protests Rage", *The New York Times*, 21 Kasım 2011.
- LaFranchi, Howard , "Events in Tunisia Bear out Hillary Clinton's Warning to Arab World", *The Christian Science Monitor*, 14 Ocak 2011, <http://www.csmonitor.com/USA/Foreign-Policy/2011/0114/Events-in-Tunisia-bear-out-Hillary-Clinton-s-warning-to-Arab-world>, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2011).
- Lesch, David W., "The Arab Spring – and Winter – in Syria", *Global Change, Peace & Security*, Vol: 23, No: 3, Ekim 2011, s. 421-426.
- "Libya'da Komuta Yarın NATO'da", *Cnntürk*; 29 Mart 2011, <http://www.cnntrk.com/2011/dunya/03/29/libyada.komuta.yarin.natoda/611439.0/>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Lynch, Marc, "America and Egypt After the Uprisings", *Survival*, Vol: 53, No: 2, Nisan-Mayıs 2011, s. 31-42.
- Lynch, Marc ve Steven A. Cook, "U.S. Policy on Egypt Needs a Big Shift", *The New York Times*, 30 Kasım 2011.
- MacFarquhar, Neil, "Protesters Scold Egypt's Military Council", *The New York Times*, 1 Nisan 2011.

- Marshall, Andrew Gavin, "America's Strategic Repression of the 'Arab Awakening'", *Global Research*, 9 Şubat 2011, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=23159>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Miller, Aaron David, "Obama's Conflicting Policies on Syria", *Politico*, 26 Nisan 2011, <http://www.politico.com/news/stories/0411/53758.html>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).
- Miller, James, "US Foreign Policy: Washington Faces a Revolutionary World", *Dissected News*, 21 Mart 2011, <http://www.dissectednews.com/2011/03/us-foreign-policy-washington-faces-a-revolutionary-world.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Muedini, Fait, "Islam and Democracy in the Context of the 'Arab Spring'", *Islam and Muslim Societies: A Social Science Journal*, Vol: 5, No: 1, 2012, s. 1-22.
- Murphy, Dan, "The US Response to Egypt's Protests", *Christian Science Monitor*, 26 Ocak 2011, <http://www.csmonitor.com/World/Backchannels/2011/0126/The-US-response-to-Egypt-s-protests>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Murphy, Richard W. ve F. Gregory Gause, III, "Democracy and U.S. Policy in the Muslim Middle East", *Middle East Policy*, Vol: 5, No: 1, Ocak 1997, s. 58-67.
- North, Andrew, "What's the Difference between Libya and Yemen or Bahrain?", *BBC News*, 19 Mart 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-12792637>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- "Obama: 'Kaddafi Çekilmeli'", *USAK Stratejik Gündem*, 4 Mart 2011, <http://www.usakgundem.com/haber/62096/obama-quot-kaddafi-cekilmeli-quot.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- "Obama Sides with 'the Street' in Egypt", *The Telegram*, 25 Kasım 2011, <http://www.telegram.com/article/20111125/NEWS/111129523>, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).
- "Obama Urges Egypt's Ruler to Lift State of Emergency, Stresses Need for Free Polls", *Al-Arabiya*, 25 Ekim 2011, <http://www.alarabiya.net/articles/2011/10/25/173567.html>, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).
- "Obama Urges Yemen to Implement 'Historic Transition'", *The Jakarta Globe*, 24 Kasım 2011, http://www.thejakartaglobe.com/international/obama-urges-yemen-to-implement-historic-transition/480612#Scene_1, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).
- "Obama's Speech in Cairo", *The New York Times*, 4 Haziran 2009.
- "Panetta: Democracy in Libya Not Easy", *Styled News*, 17 Aralık 2011, <http://stylednews.com/panetta-democracy-in-libya-not-easy/>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).
- Pelham, Nicholas, "Goodbye Free Libya? A Report from Benghazi", *Perspectives: Political Analysis and Commentary from the Middle East*, 2 Mayıs 2011, s. 276-281.
- Petras, James, "Washington Faces the Arab Revolts: Sacrificing Dictators to Save the State", *Journal of Contemporary Asia*, Vol: 41, No: 3, Ağustos 2011, s. 483-490.

- Phillipsis, James, "Rethinking U.S. Policy in the Middle East", *The Heritage Foundation Backgrounder*, No: 891, 10 Nisan 1992, <http://www.heritage.org/research/reports/1992/04/bg891-rethinking-us-policy-in-the-middle-east>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).
- Pranger, Robert J., "The Arab Spring: America's Search for Relevancy", *Mediterranean Quarterly*, Vol: 22, No: 4, Sonbahar 2011, s. 20-35.
- Ryan, Missy and Phil Stewart, "After Gaddafi, Can U.S. Keep Libya at Arm's Length?", *Reuters*, 20 Ekim 2011, <http://www.reuters.com/article/2011/10/20/us-usa-libya-future-idUSTRE79J8KW20111020>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).
- Rockwell, Lew, "America's Arab Puppet Dictatorship Regimes are Going Down", 18 Ocak 2011, <http://www.marketoracle.co.uk/Article25667.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Sakbani, Michael, "The Revolutions of the Arab Spring: Are Democracy, Development and Modernity at the Gates?", *Contemporary Arab Affairs*, Vol: 4, No: 2, April-June 2011, s. 127-147.
- "Salih: Yemen'i El-Kaide Ele Geçirecek", *Yeni Şafak*, 21 Mayıs 2011, <http://yenisafak.com.tr/Dunya/?t=21.05.2011&i=320324>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).
- Shaikh, Salman, "The Importance of President Obama's Call to Assad", Brookings Institute, 18 Ağustos 2011, http://www.brookings.edu/opinions/2011/0818_obama_syria_shaikh.aspx, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2011).
- Sharqieh, Ibrahim, "Yemen Needs Action, Not Just Talk", Brookings Institute, 7 Ekim 2011, http://www.brookings.edu/opinions/2011/1007_yemen_sharqieh.aspx, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).
- Sheridan, Mary Beth, "Egypt Warns U.S. on Attaching Conditions to Military Aid", *The Washington Post*, 30 Eylül 2011.
- Smith, Lee, "Middle Eastern Upheavals: Weakening Washington's Middle East Influence", *Middle East Quarterly*, Vol: 18, No: 3, Yaz 2011, s. 3-10.
- Smith, Patrick, "After Qaddafi: The Do's and Don'ts for America", 23 Ağustos 2011, <http://www.thefiscaltimes.com/Columns/2011/08/23/Dos-and-Donts-of-a-Post-Qaddafi-US-Policy.aspx#page1>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).
- Sohlman, Eva, "Yemen Fractures on the Brink of Civil War as Al-Qaeda Gains Ground", *American Foreign Policy Interest*, Vol: 33, No: 5, 2011, s. 236-240.
- Steavenson, Wendell, "Back to the Square", *The New Yorker*, 12 Aralık 2011, http://www.newyorker.com/talk/comment/2011/12/12/111212taco_talk_steavenson, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).
- "Syria: Bashar Al-Assad 'Increasingly Isolated', Says US", *The Telegraph*, 15 Kasım 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/8890422/Syria-Bashar-al-Assad-increasingly-isolated-says-US.html>, (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2011).

- "Syria Unrest: World Leaders Call for Assad to Step Down", *BBC News*, 18 Ağustos 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14577333>, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2011).
- Traub, James, "Rip, Engagement," içinde Marc Lynch, Susan B. Glasser ve Blake Hounshell (der.), *Revolution in the Arab World: Tunisia, Egypt and the Unmaking of An Era*, A Special Report From Foreign Policy, 2011, s. 169-172.
- United Nations Security Council, *Resolution 1970 (2011)*, 26 February 2011.
- United Nations Security Council, *Resolution 1973 (2011)*, 17 March 2011.
- "US Concerned about Reports of 'Excessive Force' in Tunisia", 11 Ocak 2011, http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hMyFcIQOzxFV3TeAc5SNUnJL5_nA?docId=CNG.5dbb2ae267c48491c896d1a990fa1596.701, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- "Us Condemns Egypt's Military Rulers Amid Exasperation Among Protesters", *The Guardian*, 23 Kasım 2011, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/23/us-egypt-military-rulers-protesters>, (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2011).
- "U.S. Lifts Sanctions on Post-Gaddafi Libya", *News Daily*, 16 Aralık 2011, <http://www.newsdaily.com/stories/11e7ngdqz-us-libya-usa-sanctions/>, (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2011).
- "Violence in Bahrain Provides U.S. with Latest Foreign Policy Challenge", *Fox News*, 16 Mart 2011, <http://www.foxnews.com/politics/2011/03/16/violence-bahrain-provides-latest-foreign-policy-challenge/>, (Erişim Tarihi: 5 Kasım 2011).
- Warrick, Joby, "Bahrain Unrest: U.S. Lobbying Effort Preceded Easing of Crackdown on Protesters", *The Washington Post*, 20 Şubat 2011.
- Warrick, Joby ve Mary Beth Sheridan, "Impromptu Words, Actions Drive U.S. Stance on Syria", *The Washington Post*, 17 Temmuz 2011.
- Whiton, Christian, "Yemen's Future Hangs In the Balance, So Why Is Obama Once Again Missing In Action?", *Fox News*, 8 Haziran 2011, <http://www.foxnews.com/opinion/2011/06/08/yemens-future-hangs-in-balance-so-why-is-obama-once-again-missing-in-action/>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).
- White House, "President Obama Speaks on the Turmoil in Libya: 'This Violence Must Stop'", 23 Şubat 2011, <http://www.whitehouse.gov/blog/2011/02/23/president-obama-speaks-turmoil-libya-violence-must-stop>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- Wilson, Scott and Joby Warrick, "Obama's Shift Toward Military Action in Libya", *The Washington Post*, 19 Mart 2011, http://www.washingtonpost.com/politics/obamas-shift-toward-military-action-in-libya/2011/03/18/ABiCII_story.html, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).
- "Yemen President Agrees to Transfer Power to Vice President After Uprising, Ending 33-Year Rule", *Newser*, 23 Kasım 2011, <http://www.newser.com/article/d9r6hmf00/yemen-president-agrees-to-transfer-power-to-vice-president-after-uprising-ending-33-year-rule.html>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).

- “Yemen President of 33 Years Quits Amid Uprising”, *Newsone*, 23 Kasım 2011, <http://newsone.com/world/associatedpress1/yemen-president-of-33-years-quits-amid-uprising/>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).
- “Yemen President Quits Amid Uprising”, *Manila Bulletin*, 24 Kasım 2011, <http://www.mb.com.ph/articles/342436/yemen-president-quits-amid-uprising>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2011).
- Zarate, Juan C. ve David A. Gordon, “The Battle for Reform with Al-Qaeda”, *The Washington Quarterly*, Vol: 34, No: 3, Yaz 2011, s. 103-122.